

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יצחק״א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) [לקמן דף קנ"ג]
(ב) [מספיקה נכונה פרק
ג] (ג) [יציאתו י' מנחות
דף נ"ג:] (ד) [מספיקה
נכונה פרק ג] (ה) ק"ה
(ו) לקמן דף ק"ה (ז) ק"ה
רש"י ורשב"ם ד"ה
המבדיל, (ח) לעיל ק"ה
(ט) לעיל ק"ה (י) מדרש
תהלים פ"א ס"ה
(כ) יומא דף פז: וברש"י
שם, (ל) בדף ק. ד"ה ולא
כ"י יוסי ושם ע"ב ד"ה
ה"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כן
קונעת לקידוש וכו'
מאלה הס"ד ואח"כ מ"ה
כן קובע להבדלה. כן
יציאתו: (ב) רשב"ם
ד"ה כן קונעת להבדלה
וכי' סעודתו (פורס מפה)
חל"מ וכו' ט"ס הוא
ע"ל מה שפרש"ם:

גליון הש"ס

ברשב"ם ד"ה כשם
שקובעת וכו' ש"א
נמורה מ"אכתו. ע"י
ז"ה דף לז ע"ב ודף לה
ע"א:

הגהות מח"ב רנשבורג

אן ברשב"ם ד"ה כשם
שקובעת למעשר וכו'
מבואר ש"א נמורה
מ"אכתו. ע"י
וכי' י"ז חמ"ה לז דזכו
נגד מסקנא דר' יוחנן
ז"ה דף לה ע"א דמסקין
לזכו קובע אלא דבר
שנמורה מלאכתו ולזל
דמספיקה אמינא דלרין
לזכות שנמורה מלאכתו
ול"ע. שזי הרלא מ"י
הגאון מ"ה לז פישלס
נרו דליל דברי הרשב"ם
עמ"ס המנחה למ"ס
פ"ה מהלכות מעשר
הלכה כ"ג משנה הרמב"ם
יעו"ס דפסחים:

הגהות וציונים

(א) ה"ג א"ל פוק חזי אי
נגה יומא וכו' (השגות
הראב"ד על "ב"ה"מ,
ע"י"ש) וכו' ברו"ף
ובר"ח וברב האי גאון:
(ב) בכת"י פסיק וחיבת
ל"א נמחק וכך הוא ישר
(דק"ס): (ג) ר"ח גורס
כל היום כולו וכו'
בבב"ג הל' קידוש
והבדלה ועיין לקמן קז
ע"א: (ד) צ"ל דין
(גליון). וכו' ברשב"ם,
אבל במאירי כתב אם יש
לו: (ה) בגמ' שלפנינו
ליחת לחיבות אלו ועיין
בד"ס שכתב בכת"י בגמ'
במקום תיבות לענין
מ"מסק דלא מפסיקין:

ערבי פסחים

קשיא לע"פ. שפתח צנרון ולא חתם: הודאה היא. ואין זה הפסק דבר אחר לא הפסק תחנה ולא הפסק ריזוי הלכן בפתיחתן סגי ולא דמו לצרכת קידוש שצריך לספר בשנה שנת וצרכת יולר אור שיש זה הפסק תחנה כגון צרחמין הרצים וצרכת אצות יש זה ריזוי לפיכך צריך לפתוח ולסיים בשנחו של מקום: הווי יתבי בפעודתא. בערב שנת והאריכו זה עד שחשיכה: ונפסיק. צעקירת השלחן: ונקבעה. לסעודתינו: לשבתא. לשם שנת: לא צריכיתו. להפסיק צעקירת שלחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שנת: שבת היא קבעתה. מעממה היא חסונה סעודת שנת ונבדלת מסעודת חול ודי לכס צפריסת מפה וקידוש: כשם שקובעת למעשר. אפילו אכילת עראי דשנת חסונה קבע למעשר במסכת ז"ה (ד' לה:): כך קובעת לקידוש. שאסור לטעום עד שיקדש אלמא משחשיכה היא חסונה סעודת שנת מאלה (ה): כך. יציאתה קונעת להבדלה שאם יושבים על השלחן וחשיכה צמולאי שנת אסורין לאכול עד שיצילו: והני מילי. להבדלה אינה קונעת לאפסוקי סעודתא אצל אתחולי לא מתחלין משחשיכה עד שיצילו: הני מילי. דאין מפסיקין לאכילה אצל לשמיה לאו דבר חסון הוא ומפסיק: ו"א אמרין. דלא מתחלי אלא צחמרא ושיכרא אצל מיא לית לן בה: הוכרה בברכת המזון. של שנת ראה והחלינו וציוס טוב יעלה ויצא: כבוד יום וכבוד י"ה. אם (יש') לו יין הרצה לסעודה אחת או מיני מגדים יניחם עד היום: ולא

רשב"ם

קשיא לע"פ. שפתח צנרון ולא חתם צנרון: דא נמי הודאה היא. ואין זה הפסק דבר אחר לא הפסק תחנה ולא הפסק ריזוי הלכן בפתיחתן סגי ולא דמו לצרכת קידוש שצריך לספר בשנה שנת וצרכת יולר אור שיש זה הפסק תחנה כגון צרחמין הרצים רחם עלינו וצרכת אצות יש זה דברי ריזוי וצריך לפתוח ולסיים בשנחו של מקום: הווי יתבי בפעודתא. ערב שנת והאריכו זה עד שחשיכה: ונפסיק. צעקירת שלחן: ונקבעה. לסעודתינו: לשבתא. לשם שנת: לא צריכיתו. להפסיק צעקירת שלחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שנת: שבת היא קבעתה. מעממה היא חסונה סעודת שנת ונבדלת מסעודת חול ודי לכס צפריסת מפה וקידוש: כשם שקובעת למעשר. אפילו אכילת עראי דשנת חסונה קבע למעשר במסכת ז"ה (ד' לה:): כך קובעת לקידוש. שאסור לטעום עד שיקדש אלמא משחשיכה היא חסונה סעודת שנת מאלה (ה): כך. יציאתה קונעת להבדלה שאם יושבים על השלחן וחשיכה צמולאי שנת אסורין לאכול עד שיצילו: והני מילי. להבדלה אינה קונעת לאפסוקי סעודתא אצל אתחולי לא מתחלין משחשיכה עד שיצילו: הני מילי. דאין מפסיקין לאכילה אצל לשמיה לאו דבר חסון הוא ומפסיק: ו"א אמרין. דלא מתחלי אלא צחמרא ושיכרא אצל מיא לית לן בה: הוכרה בברכת המזון. של שנת ראה והחלינו וציוס טוב יעלה ויצא: כבוד יום וכבוד י"ה. אם (יש') לו יין הרצה לסעודה אחת או מיני מגדים יניחם עד היום: ולא

פרק עשירי פסחים

קה.

בר א מ"י פכ"ט מהל' שנת הלכה י' סמג
עשין כט טור ש"ע א"ח ס"י
רע"א ס"ד:
בה ב מ"י שם וסמג שם
טו"ס ע"א א"ח ס"י רע"א:
ס"א:
בי גמ"י שם הלכה ד וסמג
שם טור ש"ע א"ח ס"י
רע"א ס"ד:
בו ד מ"י שם טור ש"ע
סע"ף ג:

רבינו חננאל

קשיא לעולא דאמר
הבדלה אינה חשובה
בכל אלו. ופרקי ברכת
הבדלה נמי בברכת
המצות דמיא. רב חנינא
בר שלמיא ותלמידיו
דרב הווי יתבי בפעודתא
והווי קאי עלייהו רב
המונא סבא אמרי ליה
חזי אי נגה יומא נפסוק
תקבעה לשבתא. אמר
להו לא צריכיתו שבת
היא קבעה נפשה. דהכי
אמר רב כשם שהשבת
קובעת המוקצה לענין
המעשר פ"י העת שהיא
ספק חשבה ספק לא
חשבה אין מעשרין את
הדאי וכל מה שהגיעה
אותה עונה ולא עישר
היו נקבע מוקצה כל
השבת. ותנן בתרומות
פ"ז היה אוכל באשכול
ונכנס מן הגנה לחצר ר'
אליעזר אומר יגמור ר'
יהושע אומר לא יגמור
חשבה לילי שבת רבי
אליעזר אומר יגמור
כלומר יאכל האשכול
כלו ר' יהושע אומר לא
יגמור. פ"י שכיין
שנוכסה השבת נקבע
למעשר דאמרי דעתו של
אדם לעגן השבת בכל
מיד דבר אכילה וזה
האשכול כאלו דעתיה
עליה ואסתלק מתורת
עראי ונעשה קבע לפיכך
אסור לאכול ממנו עד
שיעשר. ואע"פ שלא
קבעו האדם השבת
מעצמה נקבעה בחשיכת
ערב שמש ונאסרו
הפירות כי נקבעו למעשר
ונעשו מוקצה. כענין
הזה כיון שחשבה
נקבעה לקידוש ואע"פ
שלא קדשה בני אדם
בפיהם מעצמה נחקשה
ואין אנו צריכין לחקור
ההגיע עת הקידוש מן
הגגות ופראשי הדקלים.
ואחינן למימר כשם
שמפסיקין לקידוש
דשבת קבעה נפשה כך
מפסיקין להבדלה.
ואסקה רב עמרם הכי
אמר רב לקידוש קובעת
להבדלה אינה קובעת.
ולא אמרין אלא
לאפסוקי דלא מפסיק
ומסלק השלחן בעת
דספק חשבה וספק לא
חשבה. אבל לאתחולי
קבעה ולא מתחיל
בסעודה בשבת עם
חשבה עד דנפיק יומא
ומבדיל. ומפסיק נמי
דאמרין דלא מחייב
לאפסוקי סעודתייהו
ולסלק השלחן הני מילי
אם היא סעודת אכילה
אבל אם היא משתה
מפסיק. ולא אמרין

קשיא לע"פ. שפתח צנרון ולא חתם: הודאה היא. ואין זה הפסק דבר אחר לא הפסק תחנה ולא הפסק ריזוי הלכן בפתיחתן סגי ולא דמו לצרכת קידוש שצריך לספר בשנה שנת וצרכת יולר אור שיש זה הפסק תחנה כגון צרחמין הרצים וצרכת אצות יש זה ריזוי לפיכך צריך לפתוח ולסיים בשנחו של מקום: הווי יתבי בפעודתא. בערב שנת והאריכו זה עד שחשיכה: ונפסיק. צעקירת השלחן: ונקבעה. לסעודתינו: לשבתא. לשם שנת: לא צריכיתו. להפסיק צעקירת שלחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שנת: שבת היא קבעתה. מעממה היא חסונה סעודת שנת ונבדלת מסעודת חול ודי לכס צפריסת מפה וקידוש: כשם שקובעת למעשר. אפילו אכילת עראי דשנת חסונה קבע למעשר במסכת ז"ה (ד' לה:): כך קובעת לקידוש. שאסור לטעום עד שיקדש אלמא משחשיכה היא חסונה סעודת שנת מאלה (ה): כך. יציאתה קונעת להבדלה שאם יושבים על השלחן וחשיכה צמולאי שנת אסורין לאכול עד שיצילו: והני מילי. להבדלה אינה קונעת לאפסוקי סעודתא אצל אתחולי לא מתחלין משחשיכה עד שיצילו: הני מילי. דאין מפסיקין לאכילה אצל לשמיה לאו דבר חסון הוא ומפסיק: ו"א אמרין. דלא מתחלי אלא צחמרא ושיכרא אצל מיא לית לן בה: הוכרה בברכת המזון. של שנת ראה והחלינו וציוס טוב יעלה ויצא: כבוד יום וכבוד י"ה. אם (יש') לו יין הרצה לסעודה אחת או מיני מגדים יניחם עד היום: ולא

קשיא לע"פ. שפתח צנרון ולא חתם: הודאה היא. ואין זה הפסק דבר אחר לא הפסק תחנה ולא הפסק ריזוי הלכן בפתיחתן סגי ולא דמו לצרכת קידוש שצריך לספר בשנה שנת וצרכת יולר אור שיש זה הפסק תחנה כגון צרחמין הרצים וצרכת אצות יש זה ריזוי לפיכך צריך לפתוח ולסיים בשנחו של מקום: הווי יתבי בפעודתא. בערב שנת והאריכו זה עד שחשיכה: ונפסיק. צעקירת השלחן: ונקבעה. לסעודתינו: לשבתא. לשם שנת: לא צריכיתו. להפסיק צעקירת שלחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שנת: שבת היא קבעתה. מעממה היא חסונה סעודת שנת ונבדלת מסעודת חול ודי לכס צפריסת מפה וקידוש: כשם שקובעת למעשר. אפילו אכילת עראי דשנת חסונה קבע למעשר במסכת ז"ה (ד' לה:): כך קובעת לקידוש. שאסור לטעום עד שיקדש אלמא משחשיכה היא חסונה סעודת שנת מאלה (ה): כך. יציאתה קונעת להבדלה שאם יושבים על השלחן וחשיכה צמולאי שנת אסורין לאכול עד שיצילו: והני מילי. להבדלה אינה קונעת לאפסוקי סעודתא אצל אתחולי לא מתחלין משחשיכה עד שיצילו: הני מילי. דאין מפסיקין לאכילה אצל לשמיה לאו דבר חסון הוא ומפסיק: ו"א אמרין. דלא מתחלי אלא צחמרא ושיכרא אצל מיא לית לן בה: הוכרה בברכת המזון. של שנת ראה והחלינו וציוס טוב יעלה ויצא: כבוד יום וכבוד י"ה. אם (יש') לו יין הרצה לסעודה אחת או מיני מגדים יניחם עד היום: ולא

קשיא לע"פ. שפתח צנרון ולא חתם: הודאה היא. ואין זה הפסק דבר אחר לא הפסק תחנה ולא הפסק ריזוי הלכן בפתיחתן סגי ולא דמו לצרכת קידוש שצריך לספר בשנה שנת וצרכת יולר אור שיש זה הפסק תחנה כגון צרחמין הרצים וצרכת אצות יש זה ריזוי לפיכך צריך לפתוח ולסיים בשנחו של מקום: הווי יתבי בפעודתא. בערב שנת והאריכו זה עד שחשיכה: ונפסיק. צעקירת השלחן: ונקבעה. לסעודתינו: לשבתא. לשם שנת: לא צריכיתו. להפסיק צעקירת שלחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שנת: שבת היא קבעתה. מעממה היא חסונה סעודת שנת ונבדלת מסעודת חול ודי לכס צפריסת מפה וקידוש: כשם שקובעת למעשר. אפילו אכילת עראי דשנת חסונה קבע למעשר במסכת ז"ה (ד' לה:): כך קובעת לקידוש. שאסור לטעום עד שיקדש אלמא משחשיכה היא חסונה סעודת שנת מאלה (ה): כך. יציאתה קונעת להבדלה שאם יושבים על השלחן וחשיכה צמולאי שנת אסורין לאכול עד שיצילו: והני מילי. להבדלה אינה קונעת לאפסוקי סעודתא אצל אתחולי לא מתחלין משחשיכה עד שיצילו: הני מילי. דאין מפסיקין לאכילה אצל לשמיה לאו דבר חסון הוא ומפסיק: ו"א אמרין. דלא מתחלי אלא צחמרא ושיכרא אצל מיא לית לן בה: הוכרה בברכת המזון. של שנת ראה והחלינו וציוס טוב יעלה ויצא: כבוד יום וכבוד י"ה. אם (יש') לו יין הרצה לסעודה אחת או מיני מגדים יניחם עד היום: ולא

דמשתה [היין] מפסיק אלא משתיית מים לית לן בה ואפי' לאתחולי. דאע"ג דרב הונא חזיה גברא דהוה שתי מיא מקמי הבדלה אמר לא מסתפית מאסכרה דתנא משמיה דרבי עקיבא הטועם קדם שיבדיל מיתתו באסכרה. ולא היא דהא רבנן דבי רב אשי לא הוו קפדי אמאי: בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק מי שלא קידש [בע"ש] מהו מדאמרין בני ר' חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל היום כולו. ואותבינן ע"ה מהא לילי שבת ולילי יום טוב יש בהן קדושה על הכוס והזכרה בברכת המזון פ"י שצריך לומר אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא. שבת ויום טוב כלומר ביום ממש אין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ואם איאת דמי שלא קידש בערב שבת מקדש ביום השבת גם אתה מוצא ביום השבת קדושה על הכוס כגון שלא קדש בערב שבת. ופרקי דאי לא קתני כלומר לא פירש בזה הברייתא אלא דברים קבוצין ועומדין אבל זה שאינו מצוי הקידוש בכוס ביום השבת אלא אם לא קדש בערב שבת

**מסורת הש"ס
עם הוספות**

(ב) לעיל סמ: [וּשְׁמִי]
(ג) לעיל דף קב: [וּשְׁמִי]
(ג) גברות נב. (ד) שם
לג. [שָׁמַח קו: לִקְמֹן קו.]:
(ה) לִקְמֹן דף קו: [שָׁמַח]
(ו) גברות נב. (ז) קו: [שָׁמַח]
ויעורר מ: מ. (ח) גברות
נב. (ט) לִקְמֹן קו: [שָׁמַח]
(י) דף קו. (י) לעיל דף ד.
(י) מדרש תהלים סוף
מזמור ד ויבליקוט תהלים
ג, ח, ה. 'הל' גברות פ"ה,
(י) [וּשְׁמִי עֲסֻמֹּת גְּבוּרֹת
לג. ד"ה נמן].

(ח) רש"י ד"ה ושמע
מינה כוס של
בהמ"ץ נריך שעור
כ"ל: (צ) תוס' ד"ה
שמע מינה וכו' ולפירוש
רבינו ניקים. כ"צ לעיל דף
ק"צ ע"ב גד"ה מניחו:

[illegible][illegible]

בָּרַח אֶמִּי פִּרְעֵי מֶלֶךְ
שָׁמַר הֲלָכָה יָד שׁוֹמֵר
אִלֵּים כִּי רָצוּ עֲשׂוּיָה
כִּי בָּמִי שָׁמַר הֲלָכָה אֶת־
עֲשׂוּיָה וְעֲשׂוּיָה אִלֵּים
כִּי רָצוּ כִּי אִלֵּים
כִּי בָּמִי פִּרְעֵי מֶלֶךְ
נִדְרָוּתָהּ הִלְ טו אֶת־
עֲשׂוּיָה כִּי טוֹשֵׁעִי אִלֵּים כִּי
קִפְּפִי כִּי אִלֵּים
אִלֵּים דִּי שָׁמַר הֲלָכָה דִּי
וּפִרְעֵי מֶלֶךְ אִלֵּים שָׁמַר
הֲלָכָה וְטוֹשֵׁעִי אִלֵּים כִּי
רִעַא עֲשׂוּיָה יֵה
כִּי בָּמִי שָׁמַר הֲלָכָה טו
וּפִרְעֵי מֶלֶךְ אִלֵּים רָצוּ
טוֹשֵׁעִי אִלֵּים כִּי קָפְּפִי
וּפִי רִעַא עֲשׂוּיָה דִּי
כִּי וּפִרְעֵי מֶלֶךְ אִלֵּים שָׁמַר
הֲלָכָה כִּי טוֹשֵׁעִי אִלֵּים
כִּי קִפְּפִי כִּי אִלֵּים
כִּי בָּמִי שָׁמַר הֲלָכָה דִּי אֶת־
עֲשׂוּיָה כִּי טוֹשֵׁעִי אִלֵּים
כִּי רָצוּ אִלֵּים

גמ' וש"מ ברכה
מעונה כום. עי' פ"א
מ"ד לדמאי ובר"ס סס:

[illegible]

(א) רש"ם ד"ה ה"ג
מ"ר וכו' דמי קדיש
תחלת יומא: (ב) ד"ה
אין לי אלא ביום וכו'
גלילה היא דכניסוהו
קדושהו: (א) ד"ה ואגיד
וכו' אומר להם קידוש
גדול:

(א) וְזָכַר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת
לְקַדְּשׁוֹ: [שְׁמוֹת ב, ח]
(ב) הַחֹכֶם עֵינָיו בְּרָאשׁוֹ
וְהַבְּסִיל בַּחֲשֹׁךְ הוֹלֵךְ
וְיָדַעְתִּי גַם אֲנִי שְׁמִקְרָה
אֶחָד יִקְרָה אֶת כָּל־
[קִרְלָה ב, יד]

מבדיל ודוֹלֵץ וכו' רביעי בשבת. והכי ק"ל וכו' ואם לא הוֹדֵל מַזְלֵל וסוֹךְ יֵשֶׁה רָעוּי רש"י לָקֵחַ [פ. 10].

חָדָא בִּשְׁכֵּנָתָא תָּרִי וְתוֹלָתָא בֵּתָא שְׁבֵטָא. קָרַי נִחַר שֶׁנֶּה שְׁעֵנָה אֶלֶל רָעוּי מִחֲשֵׁי וְשֵׁה נִקְרָאן עַל שֵׁם שֶׁנֶּה הִנָּה. קָרַי שְׁבֵטָא. הֵאֵל שֶׁנֶּה דִקְאָמֵר יוֹם שֶׁנֶּה מִמֶּה קָאָמֵר [ג'ינן].

[פ. 11].

א [בכת"י הגי' ר' יעקב
 בר אידי קפיד **אכסא**
 פגימא רב **ששא** בריה
 דרב **אידי** קפיד
אחצבא פגימא וכו'
 הסדר הנכח (דק"ס):
צ [בר"ף איתא **גברא**
 סבא ועיין חוס' חולין ו'
 ע"א ד"ה אשכח' ד"מ
 דבכל מקום ההוא סבא
 הוא אליהו ויש חולקים
 עיי"ש (אפרקטא)

(ח) ר"ח גרס שם זכר,
 מרשבע ועומד זכר,
 וע"ש בתוס' דף ד' ע"ב,
 ד"ה מאי היא ביאור
 הגירסה: (י) בדפוס:
לכבוד אחז (ועיני)
 מהרש"א שהביא גירס'
 זו וכיה בירושלמי שם
 ובראשונים שם בבבבכות,
 אבל בתוס' שם ד"ה א"י
 המסובין הגירסא
 כלפינו, וזכ"ה בראש'
 (אן) ולפינו הגיהנו זכ"ה
 מהרש"ל בדפוסיו:
 (י) כן הגירסא בבבב'
 וכן **תני** שי"א **מרי**
אבא **א"א** **האור**:

ז' א מ"י פכ"ט מהל'
 שנת הלכה טו עוש"ע
 א"ח ס' קפז סעף ג:
 ז' ב מ"י שס הלכה א סמוג
 עשן כט [טור א"ח ס'
 רעא]:

רבינו חננאל

לפי שמצורת ז' על ז' אינם אלא מ"ט. ויש לזה מופת. ולפ"ז אם הראשון טעה במדת האלכסון ע"ד השבון רבותיו ז"ל יהיה אמת כדברי הרשב"א ז"ל. אבל אין לנו לקחת החשבון ההוא אחר שאינו אמת אלא בשיעורים שהזכירו הם אבל בטעות שטעה זה הראשון היאך נחזיק זה השני בטעות והוא מכיון על האמת ואם הראשון לא טעה כך היה שיעור התחום כמו שזה אומר וזה דבר ברור. ולפי החשבון האמתי יהיה חמש מאות ופ"ה ועוד וזהו שכתב הר"א ז"ל בהשגות אע"פ שלא דקדק לפי שמצורת אלק וארבע מאות וט"ו הוא ז' שצונות ועוד ומצונות ארבעים שהוא אלכסון הוא כפלו שהוא ד' מצונות. ולא נעלם זה מעיני רבינו אבל רצה להחמיר בזהו ה' ונ"ל שצונות הספרים הוא וראוי להיות כחמש מאות ופ"ה אמות.

ד עיקר הקידוש בלילה ב' ומבדיל והולך עד סוף יום הרביעי. קשה דנגמרא משמע דעד יום הרביעי ולא עד ככלל ומלאמי ספר מוגה שכתוב בו עד סוף יום ג' והיא הגירסא הנכונה:

היה

ימ אפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומר עד כאן תחום השבת. ונאמן הגדול לומר זכור אני שעד כאן היינו באים בשבת כשהייתי קטן. וסומכין על עדותו בדבר זה. שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל מפני ששיעור אלפים אמה מדבריהם:

פרק תשעה ועשרים

א מצות עשה מן התורה "לקדש" [א]את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו. כלומר זכרהו זכירת שבת וקידוש. וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו. בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה: **ב** וזהו נוסח קידוש היום. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו ושבת קדשו באהבה ורצון הנחילנו זכרון למעשה בראשית תחלה למקראי קדש זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו ברוך אתה ה' מקדש השבת: **ג** וזה ינוסח ההבדלה. [ב] ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך בין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. ברוך אתה ה' המבדיל בין קדש לחול: **ד** עיקר הקידוש בלילה. אם לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד מקדש והולך כל היום כולו. ואם לא הבדיל בלילה מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום [ג] שלישי. אבל אינו מברך על האור אלא בליל מוצאי [ד] שבת בלבד: **ה** אסור לאדם לאכול או [א] לשחות יין משקדש היום עד שיקדש. וכן משיצא היום אסור לו להתחיל לאכול ולשחות ולעשות מלאכה או למעום כלום עד שיבדיל. ולשחות ימים מותר. שכח או עבר ואכל ושתה קודם שיקדש או קודם [ו] שיבדיל הרי זה מקדש ומבדיל אחר שאכל: **ו** מדברי הסופרים [א] לקדש על היין ולהבדיל על היין. ואף

א טור סימן רע"א סמ"ג עשין כ"ט: ב טור סי' רנ"ט סמ"ג שס: ד עי' בטור סי' רע"א: ה טור וסמ"ג שס:

שאף הנשים חייבות ע"כ ונסח הקידוש ידוע הוא. ונסח ההבדלה נחלקו בו שס פ' ערבי פסחים (דף ק"ג: ד). והעלו בגמרא כדברי רבינו. וזה מוסכם:

ד עיקר הקידוש בלילה וכו'. שס (דף ק"ו). עיקר קדושא בלילה הוא ואמרו שס (דף ק"ה). מי שלא קדש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו. ויש מי שכתב שפרשת ויכלו שנהגו לומר כמו שכתבאר אינה אלא במקדש בליל שבת כדני: ואם לא הבדיל בלילה וכו'. שס (דף ק"ו). אמרו בני ר' חייא מי שלא הבדיל בע"ש מבדיל והולך כל השבת כולה עד כמה ח"ר זירא עד רביעי בשבת ונחלקו בדין זה הגאונים ז"ל שיש מהן גורסין בסוף השמועה (דף ק"ז). כלשונא בתרא מבדיל והולך כל היום כולו וכ"נ מן ההלכות ורבו קצרות הגאונים ז"ל בזה. ודברי רבינו מחזורין אע"פ שדעת האחרונים כדעת ההלכות. ומשעה באב שחל להיות באחד בשבת העלה הרמב"ן ז"ל שאין כאן הבדלה על הכוס אלא בתפלה בלבד ואינו צריך להבדיל בליל מוצאי משעה באב: אבל אינו מברך וכו'. שס (דף ק"ו) מפורש. ח"ר יעקב אבל לא על האור:

ה אסור לאדם לאכול או לשחות יין משקדש היום וכו'. כך היא הנסחא בקלם הספרים ויראה מזה שלשמות מים מותר קודם קידוש כמו קודם הבדלה. ויש שכתבו בזה או לשמות סתם. ואף לזה הנסחא אפשר שדעת רבינו ממ"ש בסיום הבדלה ולשמות מים מותר שאף קודם קידוש מותר. ונגמ' (דף ק"ה). גבי הבדלה מפורש רבנן דבי רב אשי לא קפדי אמאי ויש לדמות קידוש להבדלה כדברי רבינו והרשב"א ז"ל השני שקודם קידוש אפי' לשמות מים אסור והביא ראיה מן הירושלמי וכן נהגו: וכן משיצא היום וכו'. אכילה ושמה מפורשין שס ועשיית מלאכה פ' שאל בשבת (דף ק"ג:). אסור לאדם לעשות מפני קודם שיבדיל והימר שחית המים הזכרתינו בסמוך: שבח או עבר וכו'. בערבי פסחים (דף ק"ז). טעם מקדש טעם מבדיל:

ו מדברי סופרים וכו'. הקידוש פשוט שאינו מן התורה על היין וימצא לפנינו שאם מתאווה לפת יותר מן היין מקדש על הפת. וההבדלה מצוה צרכות (דף ל"ג) פרק אין עומדין

מגדל עוז

דקדוקי המשנה ויין שעולה האלכסון יותר ממתי חומשי על ריבוע האמה ורבותיו ז"ל לא הקפידו בזה לפי שהוא דבר מועט ביותר ואין כל אדם יכול לעמוד עליו אך ר"מ ז"ל מחאר שנתחכם בכתבת המצונות עמד ויזקק כל אופן המשנה ויין לחשבון שמונה אמות אלו הנה זאת תקרונה כן היא: **ימ אפילו** עבר ושפחה עד סוף הפרק. פ' כילד מעבדין (דף נ"ח):

פרק כ"ב א מצות עשה וכו'. עד שבת וקידוש. פרק ערבי פסחים (דף ק"ו) מפורש להדיא: וצריך לזכור עד ההבדלה. פרק ערבי פסחים וצרכות וצמלתא אמרו וזכר את יום השבת לקדשו צרכה. עוד מלאמי לו ראיה ריש מסכת זיר דמתמה צמלתא להדיא חילמא קדושא ואצלתא והרי מושבע ועומד מהר סיני הוא וכ"כ הר"מ ז"ל מקולי אלא שפירשו כר"ת ז"ל ועוד כתב סמך להוכיח על הבדלה שהוא מן התורה כמו הקידוש כמו שכתבתי לפנינו בסמוך. ועוד ראיתי אני כי אמרו ז"ל צירוש זכור ושמור צדיצור אחד נאמרו לשון זכור הוא מצות עשה וזכרהו בכניסתו שמקדשין אותו בצרכים ברמז ז"ל שבת כלה ולשון שמור שייך ציילתא שאל ינהג בקדושת קדש מנהג חול עד שיבדילו ויקבעו ויושיצו על כנו ובפ"ק דשבעות ובפרק מי שמתו זכור ושמור כל שישנו צרכיה ישנו צמיתה והני גשי הואיל ואיתנהו צמיתה איתנהו צרכיה ע"כ. הנה עשו שמור לאו דק"ל כל השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה עוד רמז ז"ל במדרש זכרהו ציור ושמירה בלילה ובפסטה זה שמוסיפין מחול על הקדש וסודו ידוע למקובלים בסמית התורה ולהם ארמז גס אני ואומר זכרהו בקידוש ושמירה בהבדלה בלאו הצא מכלל עשה ואף על פי ששניהם מן התורה הקידוש עיקר

והבדלה טפילה לו כחשומין דראשון. ומה נכבד רמזם בגלותם הם בשמחין דיקנה ז"ל קדושא ואצלתא חדא מילתא היא וכן ביארו דקידוש כניסתו דומה למלך שנתם למדינה כו' כלשונם פרק כל חבתי הקדש שבת כלה שבת מלכה והבדלה במוצאי שבת דומה לאפרוכס שיוצא כו' והמשכיל ידום. ופשוטו נראה כן פרק ערבי פסחים בשמחא דזכרהו על היין בכניסתו בשמחא אסיקנא דכבוד יום עדיף מכבוד לילה מדע דהא מאן דלית ליה אלא כוס אחד אמרין דלישכחיה עד למחר אי לא משום טעמא דחגיגה מוזה בשמחה וכן פסק ר"י צרי"ן מ"גא"ש ז"ל, ועוד דסמך חלומא צני למימר אליצא דרב הוגא טעם לא יקדש טעם יבדיל וכן מנעי ליה למימר דמבדיל אשכחא ולא מקדש אלא אחמרא ואע"ג דלא קיימין לפוס הלכתא ריהטא דשמחא הכי אולא ובהדיא אמרין הם מפסיקין לקידוש ואין מפסיקין להבדלה והכי נמי אסיקנא הא דאמר רב עמרם אמר רב שבת קובעת לקדוש ואינה קובעת להבדלה למדנו כי הקידוש עיקר והבדלה טפילה לו כל שומר שבת מחללו ואף כי שניהם מן התורה צרכיה וצמיתה הדברים אמורים אך הכוס מדברי סופרים כמו שכתבנו והאנן גדולה ע"פ הבאר. והנה יעמי מלאמי לר"מ ז"ל פ"א הלכות נזירות הדין מפורש מצוה מצוה דמסכת זיר:

ד ה עיקר הקידוש ב' עד ומבדיל אחר שאוכל. פרק ערבי פסחים: **ו** מדברי סופרים לקדש על היין ולהבדיל על היין. פרק ערבי פסחים וצמיתה מקומות. ובהדיא ח"ר חייא א"ר אבא ח"ר יוחנן אנשי כנסת הגדולה חיקו להם לישראל קדושין והבדלות כלומר נוסח הנצרות וקציעות מקום זכרתינו בין בתפלה בין בצרכה המזון וגמר דבריו בתפלה קצעה בתפלה העשירו קצעה על הכוס וכ"כ ר"מ ז"ל מקולי וכן כתב הרמב"ן ז"ל צירוש התורה בפרשת יתרו בפסוק וזכור:

ואע"פ

הגהות מיימוניות

א [א] ב' מי שמתו ופרק ג' דשבועות נשים חייבות בקידוש דבר תורה כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה ע"כ: **ג** [ב] אבל כשהבדיל בתפלה מותר במלאכה אע"פ שעדיין לא הבדיל על הכוס. וכן אם אמר רק המבדיל בין קדש לחול כך אמרין בפרק שואל במערבא אמרי המבדיל בין קדש לחול ועבדי צרכיהו אבל אכילה ושתיה צריך הבדלה על הכוס בדאמימר בת שוות וכו' ע"כ: **ד** [ג] בה"ג ובפירוש ר"ת גם בהבדלה כל היום כולו אבל בס"ה כתב כבעמוד וכן בראב"ה וכן באלפסי וכן סה"ת: **ד** [ד] רשב"א פירש הטעם הואיל ותחתיה ברייתו הוא כדאיתא פרק מקום שנהגו: **ה** [ה] צ"ע דלא מצאנו היתר אפילו למים והא דרבנן דבי רב אשי לא קפדי אמאי משמע בספר דלא קאי אקודם קידוש אלא אקודם הבדלה ע"ש דמייתי לה אדרב הוגא ותנא משמיה דר' יעקב דאמר הטעם קודם שיבדיל מיתתו באסכרא כו' ע"ש. וכן מהר"ם אומר שאסור למעום אפילו מים קודם קידוש וכן בשחרית קודם קדושא רבה ע"כ: **ו** [ו] וכתב בה"ג הא דאמר טעם מבדיל ה"מ באורחא אבל למחר אי לא טעם מידי מבדיל אבל אי טעם מידי ביום או בלילה אינו מבדיל ראב"ה. אבל באלפסי כתב דאפילו למחר מבדיל אף על גב דטעם בין ביממא בין בלילא ע"כ: **ז** [ז] וכן פ' ר"י בפרק ערבי פסחים ובפרק מי שמתו ובפ"ג דשבועות דקדוש מראורייתא אבל מזה שהצרכו לאומרו על היין אינו אלא מדרבנן ע"ש, ע"כ:

בבית

א"ר אשי כי הוין צי ר"כ כוכ אחר המבדיל צין קודש לחול ומסלחין סילחי, וכבר נחלקו הראשונים אם כדולב א היתב בשם ומלכות ועל הכוס או דכיו רק להיכרע בעלמא להחירו בעשיית מלאכה. וכנה צרי"ף צפרק ערצי פסחים כתב ח"ל ואצ"ג דאריי א"ש המבדיל צין קודש לחול א היתב בדולחו של ר"י הנשיא ועולא נמי עבד פוחי וצפרק שולא אדם מחזירו נמי אמרינן ארי"א כי הוין צי ר"כ כוכ אמרינן המבדיל צין קודש לחול ואפכין סילחי אפ"כ נכוו הכס לומר שלש וכו' עכ"ל, וצרי"ן שם ז"ל ממשי"כ כרז אלפסי כאן וצפרק שולא נראה שהוא מפרש בשם ומלכות ועל הכוס ואפילו לענין היתר אכילה ולמימר דסגי צחדא אי לאו משום מנהגא ולא נהירא דהא ר"א לענין היתר מלאכה צלחוד אמר דלענין היתר מלאכה צכל דכו סגי לן וכו' עכ"ל ולפימשי"כ י"ל דשיטת הר"י"ף היא כמשי"כ למעלה צדעת הרמז"ס דכל עיקר איסורא דעשיית מלאכה משום חוצה בדולב הוא כמו איסורא דאכילה ושחי' וחוצה בדולב דרמי' עלי' היא האוסרתו צכל אלו, וכו' שכוזית מהסוגיא דשנה צחדא סגי גם לענין עיקר חוצה בדולב דאי לא כוכ מיקיימא צכ חוצה בדולב לא כי ניתר בעשיית מלאכה ולא שייך כלל לומר דהו"א בדולב רק להחירו בעשיית מלאכה וכמשי"כ הר"ן, כיון דליכא כלל דינא דהיתר מלאכה עשוה בדולב דימא דסגי על זכ צבדולב כל דכו, רק אדרבה עיקר האיסור משום חוצה בדולב הוא וכמשי"כ, ואם לא היתב בדולב זו דין בדולב צכ צעיקר מלות בדולב א"כ כרי אכתי הוא צאיסור עשיית מלאכה, ומשוי"כ מפרש להסוגיא דשנה דהבדולב היתב בשם ומלכות ועל הכוס צאופן דהו"א בדולב גמורה, ונפיק צכ ידי חוצה בדולב, וצפי"כ מוכרז מח דבדולב אחת סגי מעיקר כדין למיפק צכ ידי חוצה בדולב.

אולם לפי שיטת יתר הפוסקים החולקים על צרי"ף וס"ל דבדולב זו שהיו אומרים המבדיל צין קודש לחול לא היתב בדולב גמורה ללאת צכ ידי חוצה בדולב, רק כל ענמא הוא רק להחירו בעשיית מלאכה ומשום דלענין היתר מלאכה צכל דכו סגי לן כמשי"כ הר"ן, כרי מצואר להדיא דס"ל דלאו משום חוצה בדולב הוא שנאמר בעשיית מלאכה רק הוא דין צפי"ע מדיני שנה שאסור בעשיית מלאכה עד שיצידל, ועל זכ סגי צבדולב כל דכו אף שאין יולאין צכ כלל ידי חוצה בדולב, וח"ל פה רש"י צפרק שולא שם המבדיל צין קודש לחול להיכרע בעלמא לטות אח המלך עכ"ל, כרי מפורש צדצריי דענא הבדולב דין אחר לב שהיא רק להיכרע בעלמא וכו' ולא לקיומי צכ מלות בדולב כלל, וצפי"כ דאיסור עשיית מלאכה הוא דין לחוד ומלות בדולב הוא דין לחוד וצבדולב זו עיקר להיתר עשיית מלאכה ואינה ענין כלל עם עיקר מלות בדולב, וא"כ כרי צפי"כ דהאיסור מלאכה הוא דין מדיני שנה דאף וקדושה היום צבר אזורא לב מ"מ אסור בעשיית מלאכה עד שיצידל, וכנה יעו"ש צבור ארי"א סי' רצ"ט שיטה שלישית צכ דאף דבדולב זו היא רק להחירו בעשיית מלאכה צלצד ונאמרת גם שלא על הכוס אצל מ"מ צעינן צכ שם ומלכות עיי"ש, וגם מח מצואר דאיסורא דעשיית מלאכה הוא דין צפי"ע מדיני שנה מדתקנה ע"ז צרכה מיוחדת וצפי"כ דדינא הוא דהיתר מלאכה עשוה בדולב ותקנו צרכה ע"ז, דאי כמשי"כ צדעת הרמז"ס דכל עיקר איסורא דעשיית מלאכה משום חוצה בדולב הוא כרי לא שייך דליתקון צצציל עשיית מלאכה צרכה מיוחדת רק כל עיקר כי חלוי צצצרת בדולב שולא"ים צכ ד"ש בדולב וכמשי"כ צדעת הר"י"ף, אלא ודאי דאינהו ס"ל דאיסור מלאכה דקודם בדולב הוא דין צפי"ע מדיני שנה ולא שאיסורו משום מלות בדולב דקרמי' עלי.

וכנה

צרכה, ולא שייך זאת גבי כלל, דענא הכפלא הוא דבר שנתקנה צו צרכה, ולפי"ז מצואר היתב צברי החוס', מה שביצאו ע"ז מיר"ט שני, דבאמרת גם ציר"ט שני, היינו טעמא דמצרכין עליו, משום דבעלמא לא נשתנה דיו מיר"ט ראשון שטעון צרכה, וכל ענא הכפלא טעון צרכה, לא איכפת לן גם אם חוצה קיימו הוא משום מנהג, וכ"כ צכלל דכוחי, ועי' צחוס' צצצות דף י"ד שכתבו ז"ל, ומיכו אומר ר"ת דאינו ראי' דאטילטול ודאי לא מצרכין, אצל על מלות פשיטא דמצרכין, דהא חזין כל יר"ט שני אינו אלא מנהגא ומצרכין עכ"ל, וכן הן הדברים שכתבנו למעלה צדעת הרמז"ס, דהיונו טעמא דמצרכין ציר"ט שני, משום דענא הכפלא מיהא שם מלות צי, ולכדי שייך צי צרכה, וכמשי"כ. והנה כבר בקשו אהא דנשים מצרכות צצצת החורה, ובה פטורות מח"ת, וצויתר קשה לדעת הרמז"ס שפסק צפי"ג מה"ל צינא דעל מלות שהנשים פטורות אינן ראיות לצרך עליהן, ואין יצרכו צצצת כיון דפטורות מח"ת, ושמעתי מפי אדמו"ר באופן החסיד צאוקללה"כ שאמר, דצצצית אין צצצת על קיום המלכות של ח"ת, רק דהוא דין צפי"ע דחורה צמי צצצת, וכדילפינן לב צצצצת דף ב"א מקרא דכי שם די אקרא וגר, א"כ אין זכ דין ששייך להמלכות כלל, רק דחורה ענמא עשוה צצצת, ונשים פטורות רק מהמלכות של ח"ת, אצל אין מופקשות מענא הכפלא של ח"ת, ולימודם כיו צכלל ח"ת, ושפיר יש להם לצרך על לימודם, כיון דלא חזין ע"ז מכה לתא דקיום המלכות כלל, ע"כ צצציו, ולפי"ז יש מקום לומר, דמאי דחזין צצצת סופרים דצקורא צצצתו בקודש מצרך אקצ"ז על כחצי הקודש, והקורא צצצילות מצרך על מקרא מגילה, אין זכ כלל צצצת המלות, רק דחקו צצצת על ענא קריאתן צצציו, ואין זכ משום לתא דהמלכות כלל, ונראה דזו היא שיטת הרמז"ס, וזה שחילק צינא לקריאת הכלל צצצת, דצקריאת הכלל שהיא צצצת המלות אין מצרכין על מנהג, מה שאין כן צקריאת כחצי הקודש וקריאת מגילות, דענא בלימוד בענמו הוא דבר שטעון צצצת, גם צכלל דין המלכות שיש צצצת, ור"ת ורצ"י סוברים, דגם כהם גבי קריאת מגילות וקריאת צצצת הוא צצצת המלות, אחר שביצאו מינה גם לכלל דגם צצצת המלות איתא אף צצצקום שחוצה קיימה הוא רק משום מנהג, אם רק ענא הכפלא שם מלות צכ ונתקנה עלה צצצת, וכמשי"כ.

הלכות שבת

פרי"ט ה"ל"ה אסור לאדם לאכול או לשתות יין משקצש היום עד שיקדש וכן משני'א היום אסור לו להתחיל לאכול ולשתות ולעשות מלאכה או לעשות כלום עד שיצידל עכ"ל, נראה מדברי הרמז"ס דגם איסורא דעשיית מלאכה באיסורא דאכילה ושחי' ועשיית עיקר איסורין משום חוצה בדולב הוא ומלות בדולב דרמי' עלי' היא האוסרתו צכל אלו, וא"כ אין לאיסור מלאכה זכ ענין כלל עם קדושה היום ואיסור מלאכה של שנה, רק הוא ענין אחר לגמרי דמשתחייב צבדולב כרי הוא אסור צצצילת ושחי' ובעשיית מלאכה עד שיצידל, וכנה צצצת דף ק"ג על כא דתקן אצל מחשיך הוא לשמור ומציא פירות צידו פריך בגמ' ואצ"ג דלא אצדיל והאמר ראצ"א משום ראצ"י אסור לו לאדם שיטעם חפציו קודם שיצידל וכ"ת דאצדיל צצצלת והאמר ר"י א"ש המבדיל צצצלת צריך שיצידל על הכוס וכו' חרגמא רצ"א קמי' דצצת צין בגיטות שני א"ל ר"א לרי"א צצצצצא אמרינן ככי המבדיל צין קודש לחול ועבדינן לורכין,

שבת, רק הוא ענין אחר לגמרי של עשיית חפציו קודם שיצויל כמו איסורא דקודם חפלה, חכ שייך רק על מלאכה גמורה כמובן, ואולי זו היא גם שיטת הפוסקים כ"ל.

הלכות עירובין

פ"א ה"א חזר שיש צד שנים ברכה ובר דין חורב הוא שיכיו טולן מותרין לעטל ובר וכן דין צמזיו שיש לו לחי או קורב שיכיו כל צני המצוי מותרים לעטל בטלו ובר שכל המצוי רשות היחיד הוא ובר זה הוא דין חורב אבל מד"ס אסור לשכנים לעטל ברכ"י שיש צד חלוקה בדיוורין עד שיערצו עכ"ל, עיי"ש צמ"מ שהקשה דכלא מד"ס גם צלא לחי וקורב מותר לעטל דברי שלש מחינות דאורייתא ולמה נקט הרמב"ם ככה לחי וקורב, עיי"ש בדברי רמ"מ.

ואשר נראה פשוט ביאור דברי הרמב"ם, דשפיר נקט ככה מצוי שיש לו לחי או קורב, דאי משום דין שלש מחינות שמוחר לעטל מד"ס, אי"כ כלל היחור הוא מדין מקום פטור, וכמבואר ברמב"ם פ"ד ופ"ז מכלי שבת דבשלש מחינות אין צו דין רכ"י, ויחיתו מדאורייתא הוא כדיון מקום פטור, ולפ"ז אין כאן מקום לתקנתא דעירוב, דדין עירוב על רכ"י נאמר, ולא על מקום פטור, אלא דכלא לחי וקורב אסור בלא"ה מדרבנן משום עיקר דין רשויות, אבל ענין עירוב ואיסור דיוורין לא שייך גבי, דאין דין עירוב אלא ברכ"י, וברמב"ם דמיידי לענין תקנתא דעירוב, ע"כ זהו דנקט למילתי צמזיו שיש לו לחי או קורב, ולא הוא דמיחשז ברכ"י שנאמר צו דין עירוב, חכ פשוט בדברי הרמב"ם. אלא דל"ע דהתינה צלאו דמיחשז מחינה גמורה ונעשה רכ"י דין ר' מחינות, אבל בקורב כרי ק"ל דבזרק לחוכו פטור, וכמבואר ברמב"ם כ"ז מכלי שבת כ"ט עיי"ש, וא"כ אכתי סוף סוף דין מקום פטור צ"י, ולא דין רכ"י. אכן נראה, דגבי דמדאורייתא אין המצוי שהכשירו בקורב ידיון ברכ"י, ובזרק לחוכו פטור, אבל לענין דין טלול שזיכור רבן ברכ"י, וחכו עיקר דין היחור מצוי בקורב משום דעשורו חכמים ברכ"י, ואין היחור בחזרת מקום פטור כ"ל בחזרת רכ"י, וכמבואר להדיא בלשון הרמב"ם ככה שכל המצוי רשות היחיד הוא, דקאי גם על מצוי שהכשירו בקורב, ובפ"ז מכלי שבת הל"ז ז"ל עשה לו ברוח רביעית לחי אחד או עשה עליו קורב דיו ונתחשז אותה קורב או אותו לחי כאלו סתם רוח רביעית ויעשה רכ"י ויכ"י מותר לעטל בטלו עכ"ל, כרי להדיא דמדרבנן מיכא נחשבת בקורב כסתומה ברוח רביעית ונעשה רכ"י, ומכא דין רכ"י הוא שניתר בטלול, ומש"כ שפיר אי"ת צ"י דין עירוב ככל רכ"י, אבל בשלש מחינות בלבד צלא לחי וקורב שאין צו שום דין רכ"י, לא מדאורייתא ולא מדרבנן, וכל היחור מדאורייתא הוא מדין מקום פטור, אי"כ אינו מענינו כלל של דין עירוב ואיסור דיוורין הנאמר ברכ"י, וחכו שכתב הרמב"ם מצוי שיש לו לחי או קורב.

ועיין בעירובין דף כ"ט דאין לחי וקורב מועילין צמזיו לענין איסור דיוורין, רק נריך לערצ טולן ביחור, ויעיי"ש בר"ש שכתב דמ"מ מועיל צד שני פסין או פס ארבעה לחלקם זה מה שיערצו כל אחד צפ"ע עיי"ש בדבריו, וביאור פשוט דלענין איסור דיוורין לא נאמר דין מצוי, וממילא דלא שייך צד היחור דלחי וקורב, רק מדין צד ככל רשויות דעלתא דיוני צג"י פסין או פס ארבעה, ויעיי"ש בר"ש שביא מחירושלמי דלא אמר צני מצוי שנחנו קרחה בלחמא המצוי אלו אסורין ואלו מותרין, נתנו אלו ואלו, אלו ואלו אסורין.

והנה כחזר רש"י דהכדלה היחור להיכרע בעלתא ללוח את המלך, והנראה לומר ביאור דבריו, דככה בפסחים דף ג' הניח העושה מלאכה בערבי שבתות ובר ובמזלי"ש ובמזלי"ע ובר ובכ"מ שיש שם נדוד עזירה ובר אינו רואה סימן ברכה לעולם ובפירש"י שם ז"ל צמזלי"ש משום כבוד שבת שמוסיפין מחול על הקדש עכ"ל, ודבריו נריכין ביאור מה ענין חוספת מחול על הקדש לכבוד שבת. אולם נראה פשוט דמה שהזכיר רש"י ככה שמוסיפין מחול על הקדש אינו ר"ל חוספת שבת ממש, דחכ כרי דינו כשבת ממש לכל דבריו אס מדאורייתא אס מדרבנן, ואיסורו במלאכה כמו שבת עצמו ואינו ענין כלל למיחשז"י לאיסור מלאכה זה בכדי הנך דקחשיב החס, אלא דרש"י מפרש להך ברייתא דקאי על איסורא דקודם הכדלה, [ועי' בטור או"ח סי' רנ"ט דמפרש לה להדיא כרי דהברייתא קיימת על קודם הכדלה], וס"ל לרש"י דעיקר איסורא דעשיית חפציו קודם שיצויל יסודו הוא משום כבוד שבת, דבאמת כרי כבר הוא חול לגמרי ומה ענינו של איסור עשיית מלאכה עכשיו, אלא כל עצמו הוא משום כבוד שבת שלא יעשו מלאכה ביחיתו וכמו איסורא דערצ שבת, וכן כן דברי רש"י שכתב שמוסיפין מחול על הקדש משום כבוד שבת ר"ל שמוסיפין באיסור עשיית מלאכה אף שכבר הוא חול לגמרי וזה משום כבוד שבת שלא יעשו מלאכה ביחיתו, וכן כן ג"כ דבריו בפרק שואל דהכדלה שעושין להיחור עשיית מלאכה הוא להיכרע בעלתא ללוח את המלך ר"ל דהוא ענין של כבוד שבת ואינו שייכת לעיקר מלכות הכדלה כלל.

ובאמת דלפ"מ שהוכחנו מלשון הרמב"ם דהאיסור מלאכה דקודם שיצויל אינו שייך כלל לקדושת היום רק דחוצה הכדלה דקרימ"א עליה היא האוסרתו בעשיית מלאכה וכמו איסורא דאכילה ושתי' ועשיית שכללן ברמב"ם יחד וכמ"כ למעלה, לפ"ז ל"ע אס איסור מלאכה זה תלוי כלל בשם מלאכה האסורה בשבת כיון דהוא ענין אחר לגמרי שאינו שייך לקדושת היום כלל, וא"כ י"ל דדין איסור מלאכה זה כיו דוגמת איסור מלאכה דקודם חפלה דפשיטא דדין אחר לו ואינו ענין כלל לשם מלאכה שנאמר באיסור שבת ואולי גם באיסורא דקודם הכדלה דכוח"י. ובאמת דבשבת דף ק"ג דשם הוא מקור כך דינא לא הוזכר כלל לישנא דאיסור מלאכה, רק לישנא דגמי הוא דאסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיצויל, וא"כ י"ל דאין האיסור תלוי כלל בשם מלאכה דאין המלאכה אסורה אז רק שאסור לו לעשות חפציו ומלאתו קודם שיצויל משום חוצה הכדלה דרמ"א עליה, וכן הוא גם משמעותא דלישנא דגמי להלן שם צמערצא אמרין כרי המצויל צין קודש לחול ועצדין לורכין כרי דהוא שם אחר לגמרי של עשיית נרכיו וחפציו ולאו בשם מלאכה תליא מילתא, ועי' בצרכות דף י"ד אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיחפלה שנאמר דקך לפניו יוכל וישם לדרך פעמיו וברמב"ם צפ"י מכלי חפלה כ"ד ז"ל אסור לו לאדם שיעשו כלום או שיעשה מלאכה ובר עד שיחפלה חפלה שחרית עכ"ל, כרי דמפרש לישנא דעשיית חפציו דפירושו עשיית מלאכה, וכרי פשיטא דלאו בשם מלאכה תליא איסורו רק צמח שעושה חפציו קודם שיחפלה, וא"כ י"ל דגם ככה בכדלה כן הוא דאין איסורו תלוי כלל בשם מלאכה האסורה בשבת רק שאסור לו לעשות חפציו קודם שיצויל משום חוצה הכדלה דקאסרה ל"י. ועי' צש"ע או"ח סי' רנ"ט שיטת הפוסקים דלאו כל מלאכה אסורה קודם שיצויל רק מלאכה גמורה כמו כותב וחורג אבל הדלקת הנר והנאפה שרי, ויעיי"ש שהקשו ע"ז דמכיוי תיתי לחלק צין מלאכה למלאכה עיי"ש. ולפמ"ש צדעת הרמב"ם הלא בחילוק פשוט ומבואר דאין האיסור תלוי כלל בשם מלאכה שנאמר לענין איסור

ל* מגילה לא, א: תצא א. יומא דף פ"ח [ט"ח]:
ג. נרייתא פסחים דף ק"ד [ט"ח]:
ג* טור:
ג. רמב"ם בפרק כ"ט מהלכות שבת [הלכה מח] וכן כתב הטור ממשמעות הגמרא דפסחים דף ק"ג [פ"ג] דחשיב יקנה"ו ולא חשיב בשמים [וחספות נזהג, ג ד"ה י:]:
ד. ברכות דף ל"ג [פ"ג]:

ז י"א בהתייבדה. רק חותם מקדש השבת. אבל בשבת חול המועד של סוכות מקיים והומנים, משום דחלוקים במוספין חמיר טפי: ח שיר השירים. מפני שמפורש בו ענין יציאת מצרים. ובסוכות קהלת, מפני שהם ימי שמחה, וכתוב בקהלת [ג, ג] ולשמחה מה זו עושה. ורות בשוועות, [ו] דלייתא בילקוט רות [סוף] רמז תקנ"ו מה ענין רות אלל עצרת שנקראת בזמן מתן תורה, ללמדך שלא נתנה תורה אלא על ידי יסורין ועוני וכו', עכ"ל: **ט ש"א** לברך ב"י, כנ"ל. ללא כמו שכתוב בדפוס קראקא השניים [שנת ש"ת]. וז"ל רמ"א בתשובה סימן [ל"ד] [לה], מהרי"ל [סדר התפילות של פסח עמוד קמח] ואזכרה [עמוד רמ] והגהות מיימוניות פרק ה' מהלכות ט' נאב [אות ג] כתבו לברך, וכן כתבתי בדרכי משה [ד"ה שנת], לכן דקדקתי וכתבתי [בש"פ] והעם נהגו כו', ולא כתבתי סתם וכן נוהגין כמו שכתבתי בשאר מקומות. וכן נראה לי מכמה טעמים, דדוקא איכה שהחזן קורא להשמיע לזכור מזכך וכו', וכן משמע דעת המנהגים [הנהגות מנהגים, מנהגי שמיני עצרת אות א]. ועוד י"ל דדוקא כשהם כתובים בתקנה בקלפים בגלילה מזכרין, אלל בחומשין שלנו פשיטא שאין לברך וכו', עכ"ל. אלל הלבוש [סעיף ה] וז"ל [סוף סימן תקנע] ומנהגים [שם] ומטה משה [סימן תקס"ח] כתבו לברך על כלם חוץ מקהלה, וכן עיקר כמנהג קדמונים:

תצא א י"א ע"ה בשמים. לליכא נשמה יתירה ביום טוב. והא דאין מזכרין על הבשמים במוצאי שבת ליום טוב, מפני שמחת יום טוב משיב הנפש. וזי שהתחיל לאכול במוצאי פסח מבעוד יום ונמשך עד הלילה ועדיין לא התפלל והגדיל, **א"ע** **אם מותר לאכול חמץ, דלכאורה נראה שמותר לאכול, דכיון שחשכה לילה הוא חול לכל מילי, אלא שחכמים אמרו שאסור לעשות מלאכה עד שיגדיל בתפלה, אבל איסור חמץ אין תלוי בהגדלה, שהרי אף בחול המועד אסור לאכול חמץ, ולכן כיון שחשכה מותר לאכול חמץ [ועיין סוף סימן רס"ג]:**

עצרת זקנים

א* [והעם נהגו ש"א לברך]. יש אומרים דעל שיר השירים ורות מברכין על מקרא מגילה. ועל קהלת אין מברכין, מפני שבקשו לגנה אותה [שנת ג] [נ] [לחם רב פס"ג]. ונראה דאף על שיר השירים אין לברך אם לא שכתוב על קלף בדיני כמו מגילת אסתר [כן כתב בשו"ת רמ"א ז"ל סימן ל"ה]:
תצא א י"א ע"ה בשמים. ואין מברכין על הבשמים ביום טוב שחל להיות במוצאי שבת, וכן כתבו התוספות פרק המביא [והלך ג ד"ה סו], וכן כתב שם המרדכי [והוא מלגן בשם רבינו גרשום ורבינו משולם א]:

לבושי שדר

תצ (ה) מ"א פק"ה דאיתא בילקוט רות וכו'. עיין נזיר שור נצא בפרק דף י"ד ופ"ג:

(ד) ומפטירים היתה ע"י. צטור הביא אמר רבינו האי [הוצא צרי"ך גיאת ח"צ סוף הלכות פסחים] שמעתי מפי חכמים כי תחית המחסים עמידה להיות צניקן, וניחון גוג ומגוג בשמרי, על כן מפטירין צניקן העלמות היצויות [וחקאל לו, א], ובתשרי ביום צא גוג [שם לה, יח]: **(ה) יאין** מזכירין בברכת ההפטרות **ש"ס** ב"י. דאלמלא שבת אין הפטרה בחול המועד: **(ו) והעם נהגו ש"א** לברך **ע"ה** ב"י. בלבוש [סעיף ה] תמה על זה ואמר איני יודע למה לא יצרכו עליהם. ועוד, מי הגיד לו המנהג, ושמה עושין צרכה בלחש, או שמה לא ידעו ממה שכתוב במנהגים [הנהגות מנהגים, מנהגי שמיני עצרת אות א] שכתבו שיש לברך על אלו צ' מגילות. ובדפוס שו"ע החדשים [קראקא ש"ת] הגיה המגיה כאן והעם נהגו לברך, וכל זה דברי הצא"ח, דכתבונת רמ"א סימן ל"ה האריך על זה וציאר דבריו שכתבן ושנראה לו שלא לברך על שום מגילה זולת מגילת אסתר,

מטעם שלא מצוי בדברי התלמוד שחקנו לקרותה שיאמר על זה ולזנו לקרות, והאריך בזה. ועיקר הטעם דאף במגילת אסתר שחייבים חיוז גמור לקרותה אפילו הכי אין מזכרין עליה אלל במגילה כשירה, אלל אם קורין אותה בחומש כתוב בסימן תרנ"א [סעיף י] אין מזכרין עליה, קל וחומר באלו המגילות שאין חיוזם צריך רק מנהג, והם מדפסים בחומש, שאין לברך עליהם, ואלו היה שייך צרכה עליהם היו נוהגים לכותבם דרך מגילה בקלף כמו במגילת אסתר, חה לא נשמע מעולם. וכן כתב צ"י סימן תקנ"ט [ד"ה ומ"ש שא"ח] ח"ל, והעם לא נהגו לברך על שום מגילה חוץ ממגילת אסתר, עכ"ל. על כן כל המצרך על מגילות אלו הוא צרכה לבטלה:

סימן תצא

סדר הברלה במוצאי יום טוב. ובו ב' סעיפים:

א במוצאי יום טוב בין במוצאי יום טוב לחול בין במוצאי יום טוב לחול של מועד ואו (א) מבריל בתפלה כמו במוצאי שבת ב י ומבריל על הבוס כמו במוצאי שבת ב י אלא שאינו מברך (א) לא על הגר ג א א [ג] ולא על הבשמים:
ב י יום טוב שחל להיות במוצאי שבת אומר באתה בחרתנו ותודיענו:

מטעם שלא מצוי בדברי התלמוד שחקנו לקרותה שיאמר על זה ולזנו לקרות, והאריך בזה. ועיקר הטעם דאף במגילת אסתר שחייבים חיוז גמור לקרותה אפילו הכי אין מזכרין עליה אלל במגילה כשירה, אלל אם קורין אותה בחומש כתוב בסימן תרנ"א [סעיף י] אין מזכרין עליה, קל וחומר באלו המגילות שאין חיוזם צריך רק מנהג, והם מדפסים בחומש, שאין לברך עליהם, ואלו היה שייך צרכה עליהם היו נוהגים לכותבם דרך מגילה בקלף כמו במגילת אסתר, חה לא נשמע מעולם. וכן כתב צ"י סימן תקנ"ט [ד"ה ומ"ש שא"ח] ח"ל, והעם לא נהגו לברך על שום מגילה חוץ ממגילת אסתר, עכ"ל. על כן כל המצרך על מגילות אלו הוא צרכה לבטלה:

תצא (א) י"א ע"ה הגר. דהא ביום טוב מותר להדליק נר. ולא על הבשמים, דבמוצאי שבת מזכרין עליהם משום נשמה יתירה שמסתלקת, וציוס עוז ליכא נשמה יתירה. וציוס עוז

ערך להם להפריק"ש

סעיף ב בסוף [ומפטירים]. יש אומרים שלא חסר זמנים נחמימת צרכה הפטרה ועיין לעיל סימן רפ"ד דין ג': **תצא** סעיף א בסוף ועיין סימן רל"ו:

חק יעקב

והבדיל, צ"ע אי מותר לאכול חמץ, דלכאורה נראה שמותר, כיון שחשכה לילה הוא חול לכל מילי וכו', ולכן כיון שחשכה מותר לאכול חמץ, עכ"ל. וכן נראה לי עיקר, דאיסור חמץ אינו תלוי כלל בהבדלה. וכן יש קצת ראייה מהא דמקילין כמה דברים ביום אחרון של פסח באיסור חמץ הואיל והוא רק ספיקא דיומא, ולא הוזכר בא' מן הפוסקים להחמיר מטעם שלא הבדיל אם כן עדיין איסור חמץ מיום הו' עליו, אלא ודאי דאין קפידא לענין איסור חמץ בהבדלה:

באר היטב

(ז) היתה. כי תחית המחסים יאה צניקן, וגוג ומגוג בשמרי, על כן מפטירין צניקן העלמות היצויות, ובתשרי צא גוג, טור, [ט"ז פ"ק ד:]: **(ח) בהתייבדה.** רק חותם מקדש השבת. אלל בשבת חול המועד של סוכות מקיים והומנים, משום דחלוקים במוספין חמיר טפי, מ"א [ס"ק ו]. ולא דמי לחול המועד סוכות דמוציאין ספר תורה אחד ובשבת יש שינוי שמוציאין שני ספרי תורה, אבל בחול המועד פסח אין שינוי בשבת מבחול, מטה משה [סימן תרעז]. והצ"ח [ד"ה ומפטיר] נתן טעם דחול המועד סוכות גומרין הלל ואינו דומה לראש חודש: **(ט) וי"א** [והעם נהגו ש"א] לברך **ע"ה** ב"י. וכן הסכמת האחרונים. וסיים הט"ז [ס"ק ו] כל המצרך על מגילות אלו הוא צרכה לבטלה. וכן פסק בעטרת זקנים [ס"ק א*] ומק יעקב [ס"ק יא], דלא כקצת האחרונים רק אמגילה ואיכה, עיין מ"א [ס"ק ט] וט"ז [שם]:

תצא (א) מבריל. מי שהתחיל לאכול במוצאי פסח מבעוד יום ונמשך עד הלילה ועדיין לא התפלל והגדיל, צ"ע אם מותר לאכול חמץ, ונראה שמותר לאכול, דכיון שחשכה לילה הוא חול לכל מילי, מ"א [ד"ה ומי] ע"ש.

ה. מימרא דרבי יהושע בן לוי שנת כ"ד [פ"ג]:
ו. ה"ל"ש [ש"פ ס"ג סימן טז] והמדרש שם [נח] רפ"ג ושאר פוסקים [שג"ל הלכות סימן קפ"ח: ש"ת מהרי"ל סימן ג']:
*ו. ב"י עמוד תפ"א סוף ד"ה ונ"ש אצל:
ז. טור [פמ"ד תפ"א, וכן נראה מדברי המהר"ל יומא רמז תשנ"ו]:
ח. משנה תענית דף כ"ו [פ"א]:
ט. [ב"י סימן תרכ"ג נש"ס] סמ"ג [סוף לארץ סט] שקבל מרבינו יהודה בר יצחק [מ"ס פ"ה ר"ה] ההפך שר"ל א"ל נכנס לנ, ב ד"ה אחר:
ט"ו. ב"י שם נש"ס מדרש יומא רמז תשנ"ו והגהות מיימוניות סוף שניית פסק עשור ד"ה מה שנהגו למקום, נש"ס יאומרים; ב"י שם נש"ס סמ"ג שם: תרכ"ד א. ה"ר"ף [יומא ו, ב] וה"ל"ש [ש"פ פ"ח סימן כ נש"ס מהר"ס מרשנו, תשנ"ו פסקים ומנהגים ח"א ש"ת סימן קל"ג] אה"ל דרב יומא דף פ"ז [פ"ג, וה"ל"ש ר"ה מהירושלמי נכנס פ"ד הלכה א ותענית פ"ד הלכה א]:
*א. טור:
ב. ברייתא שם [יומא] דף פ"א [פ"ג]:

ציונים לרמ"א

(*) דרכי משה אות ג;
מנהגים לר"א טירנא מנהגי יום כפורים עמוד ק':
(*) דרכי משה שם:
(ה) מנהגים [שם]:
(*) סעיף יא"ב:
(*) דרכי משה ר"א טירנא שם עמוד ק':
(*) דרכי משה שם שכן הוא מנהג אשכנז:

עזרת זקנים

[ב] בשבת. והעיקר בדעבד אם לא הזכיר אין מחזירין אותו:
[ג] אומר בתר. ואנו נוהגין לומר בכל פעם נעריצ' (לחם רב). ופותחין הארץ לכל תפילת הנעילה (מנהגים ל"א יומא מנהגי יום כפורים עמוד ק'). במצא"י יום כיפור אין הדין והבימה¹¹ מסתלק עד שישלימו ישראל סדרה (תרומת ישראל סימן רצ"ח):

ב בזה אין מחזירין אותו. כלומר, שלא הזכירו צידוי יאל, כיון שהזכירו בתפלה. אצל אס לא הזכיר שנת כלל מחזירין אותו. וכן כתב דרכי משה [אות ב] והגהות מרדכי [שנת רמז תנ"ט, פ"א, ומה שכתב הב"י [עמוד תפ"א ד"ה ואס חל] ד"ש חולקין, עיין [הגהות מרדכי שם דלא קאי אזה, רק על ראש חדש, ע"ש: ג נושאים בפ"ה]. ואפילו אחר עד הלילה נושאין כפ"ס (מהרי"ל הלכות תפלה שחרית דיוס כפור עמוד שלט דרכי משה אות ג). ולכתחלה אס הזמן קצר יאמרו הפיוטים אחר התפלה כדי שיהא נשיאות כפ"ס ציוס (הגהות מיימוניות סוף שניית עשור ד"ה נר"ף). ובאר שבע [פ"ה לו, ב ד"ה ואיחזק] כתב ד"ש לנטל המנהג שנושאים כפ"ס צלילה, ע"ש דף נ"ו. ומכל מקום אומרים אלהינו ברכנו כו', דבזה אין קפידא כל כך. ואומרים אבינו מלכנו אפילו חל בשבת, דכבר עבר שנת (לכ"ז ספי"ה). ונראה לי דאפילו אס עדיין הוא יוס אומרים אותו, דהא בסימן תרכ"ב סעיף ג' פסק הב"י לאומרו, ונהי דאנו נהיגי שלא לאמרו, מכל מקום נעילה אומרים אותו, שהוא שעת גמר דין, ע"ש צ"ב [עמוד תנ"ס ד"ה ואס חל] נש"ס הר"ן [ראש השנה ט, א ד"ה גמ']:

ד ותוקעים. אע"ג שעדיין לא הצלילו בתפלה, מכל מקום כיון דחכמה היא ואינה מלאכה לא אחמיר בה רבנן כולי האי, כיון שכבר עבר יוס (טור סימן תרכ"ד עמוד תפ"א). ואע"ג שכתב [ש"ע ספי"ה ב] שישלימנה סמוך לשקיעת החמה, משמע שעדיין לא יאלו הכוכבים, מכל מקום היו בין השמשות. ועיין סוף סימן רצ"ט:

יש מקומות שאין נוהגים להבדיל צבית הכנסת. וצ"ע, דיתנו לתינוקות לשחות. ואפשר משום דלגדולים אסור לשחות עד שיבדיל כל אחד צביתו, לפיכך חיישינן לקטנים דלמא אחי למסרך, כן נראה לי (לכ"ז ספי"ה ב). וצ"ע, למה יאסר לגדולים לשחות אס מכוונים ללאת בהבדלה זו, ואס אין מכווין ללאת שנת אסורים לשחות, ואס כן מאי טעמא גורין טפי ציוס הכיפורים. ועוד, דהא ^(ה) בקידוש [סימן רס"ט] לכולי עלמא אסור לשחות ואפילו הכי לא גורין בתינוקות. ולכן אין לנהוג כן. ^(י) ונראה

לי דמותר ברחייה וצכולס קודם שיבדיל:

ערך להם למהריק"ש

תרכ"ג פ"ה [בנעילה]. אומרים תתנו נמקום כחציו ותתם נמקום וכתב:

שערי תשובה

(ב). נושאים בפ"ה. ועיין בשאילת יעב"ץ [ח"א] סימן נ"א מה שכתב בזה. ולענין אמירת אבינו מלכנו, כתב בדגול מרבה [אוצר מפרשים ס"ק ב] שבדרכי משה כתב שימשך בפומונים עד הלילה ואחר כך יאמר אבינו מלכנו, משמע שלכתחלה יש לומר אבינו מלכנו בלילה, ע"ש. ובאמת שלשון זה הוא מהגהות מיימוניות [סוף שבת עשור ד"ה צריך] הובא בב"י שם [עמוד תנ"ס ד"ה ומחור]. ומכל מקום נראה שאינו רק למימרא דמצי למעבד הכי, אבל פשיטא שאם אירע שעדיין יוס יאמרו אותו ביום אפילו בשבת, וכמו שכתב במג"א [ס"ק ג]:

ללוות השכינה שמתעלה לעלות למעלה משצעה רקיעים: (ו) ותוקעים. סימן לסילוק השכינה למעלה, שנאמר עלה אלהים בתרועה, [ט"ו ס"ק ב], וזכר לתקיעת יוצל שהיה ציוס כיפור. ותוספות [שנת קיד, ב ד"ה ואמין] כתבו, להראות שהוא יוס טוב להרבות בסעודה, לכן יפקדו איש את אחיו בלאת מצית הכנסת כדרך שאומרים בשנת יוס טוב, מטה משה [סימן תפ"ה]. ותוקעין אפילו חל בשבת. אף על גב דלא הצלילו בתפלה עדיין, מכל מקום כיון שכבר עבר היוס ותקיעת שופר חכמה ואינה מלאכה, לא החמירו בה, טור, [נ"א ס"ק ד]. ואין הדין והבימה¹¹ מסתלק עד שישלימו ישראל סדרה, תרומת הדשן סימן רע"ח, [נערת וקמס ס"ק ג]:

ביאור הגר"א

בהג"ה: [ו] [נפ"ה ון בפ"ה ב"י]. עיין תוספות פרק ה' דברכות נ"ד, א ד"ה אמר פסקא: [ז] [ו] [תוקעים ב"י]. על שם עלה אלקים בתרועה [תהלים מז, ו], שלכך אומרים ז' פעמים ה' כו':

תרכ"ג [א] [נפ"ה אן מתפ"ה ב"י]. כרבי חגיגה בן גמליאל [יומא פו, ב], ודלא

לבושי שרד

מותר לשחות, רק דלא קיימא לן הכי: (ג) שם ונראה לי דמותר. יראה דהלכות משמע דסבירא ליה דכל אסורי יוס הכיפורים נוהגין עד שיבדיל כל אחד צביתו. אצל לדברי המג"א הכל שרי קודם שיבדיל, רק אפלה ושמיה נר"ף הנדלה כמי כל מילא שנת יוס טוב:

(ב) ותוקעים ב"י. הטעם המוצחל לחקיעה זו שהוא סימן לסילוק שכינה למעלה, שנאמר [תהלים מז, ו] עלה אלהים בתרועה:

(א) מתפ"ה ב"י. תפ"ה ערבית ב"י. בטור [ריש הסימן] כתב שאין תפלה נעילה פוטרת אותה. פירוש, דלא כרז

דאמר [יומא פו, ב ורש"י שם ד"ה ויין] נעילה צלילה, ממילא פוטרת תפלה ערבית שהיא צלילה. ואף על גב דלעיל סימן תרכ"ג [עמוד תנ"ס] פסק הטור כרז, והוא מדברי ר"ף [שם ג, ב], יש לומר דהר"ף ע"מנו כתב [שם] דהאידנא נהגו ללבוש ערבית בשר נעילה. פירוש, צוה אין אנו תופסין כרז:

ו [ב] בסוף הפליחות אומרים ^(ה) שבע פעמים ה' הוא האלהים: הגה ^(י) ופעם אחת שמע ישראל ושלש פעמים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (ועיין לעיל סימן ס"א י"א):
ט"ו (ב) ד [ו] [ו] [ו] ותוקעים תשר"ת: הגה " ויש אומרים שאין לתקוע רק תקיעה אחת ^(ט) וכן נוהגין במדינות אלו ^(ט) ותוקעין לאחר שאמר קדיש לאחר נעילה ^(ט) וקצת מקומות נהגו לתקוע קודם קדיש:

סימן תרכ"ד

סדר מוצאי יום הכפורים. ובו ה' סעיפים:

א ^(א) מתפ"ה ב"י. ואומר הבדלה בחונן הדעת:

ב צריך להוסיף מחול על הקודש גם ביציאתו שימתינו מעט אחר יציאת הכוכבים:

ד ותוקעים. אע"ג שעדיין לא הצלילו בתפלה, מכל מקום כיון דחכמה היא ואינה מלאכה לא אחמיר בה רבנן כולי האי, כיון שכבר עבר יוס (טור סימן תרכ"ד עמוד תפ"א). ואע"ג שכתב [ש"ע ספי"ה ב] שישלימנה סמוך לשקיעת החמה, משמע שעדיין לא יאלו הכוכבים, מכל מקום היו בין השמשות. ועיין סוף סימן רצ"ט:

יש מקומות שאין נוהגים להבדיל צבית הכנסת. וצ"ע, דיתנו לתינוקות לשחות. ואפשר משום דלגדולים אסור לשחות עד שיבדיל כל אחד צביתו, לפיכך חיישינן לקטנים דלמא אחי למסרך, כן נראה לי (לכ"ז ספי"ה ב). וצ"ע, למה יאסר לגדולים לשחות אס מכוונים ללאת בהבדלה זו, ואס אין מכווין ללאת שנת אסורים לשחות, ואס כן מאי טעמא גורין טפי ציוס הכיפורים. ועוד, דהא ^(ה) בקידוש [סימן רס"ט] לכולי עלמא אסור לשחות ואפילו הכי לא גורין בתינוקות. ולכן אין לנהוג כן. ^(י) ונראה

לי דמותר ברחייה וצכולס קודם שיבדיל:

ערך להם למהריק"ש

תרכ"ג פ"ה [בנעילה]. אומרים תתנו נמקום כחציו ותתם נמקום וכתב:

באר היטב

(ב) בזה. כלומר, שלא הזכירו צידוי יאל, כיון שהזכירו בתפלה. אצל אס לא הזכיר שנת כלל מחזירין אותו, מ"א [ס"ק ב]: (ג) ש"א. והטעם, שלעולם מסיימין אותה צלילה, ואין עבודה צלילה, לכ"ז [ספי"ה ב]. ומהרי"ל כתב ואפילו אחר עד הלילה נושאין כפ"ס. אצל האחרונים כתבו ד"ש לנטל המנהג, שאין נשיאת כפ"ס צלילה. ומכל מקום אומרים אלהינו ברכנו כו', דבזה אין קפידא כל כך, עיין מ"א [ס"ק ג]: (ד) אבינו מלכנו. אפילו חל בשבת ועדיין יוס הוא, מ"א [שם], ע"ש: (ה) שבע פעמים. והאר"י ז"ל [שער הכוונות ענין יום הכיפורים דרוש ד] כתב, י"ד פעמים. ובלבוש [סעיף ה] הטעם, וזכר לתקיעת יוצל שהיה ציוס כיפור. ותוספות [שנת קיד, ב ד"ה ואמין] כתבו, להראות שהוא יוס טוב להרבות בסעודה, לכן יפקדו איש את אחיו בלאת מצית הכנסת כדרך שאומרים בשנת יוס טוב, מטה משה [סימן תפ"ה]. ותוקעין אפילו חל בשבת. אף על גב דלא הצלילו בתפלה עדיין, מכל מקום כיון שכבר עבר היוס ותקיעת שופר חכמה ואינה מלאכה, לא החמירו בה, טור, [נ"א ס"ק ד]. ואין הדין והבימה¹¹ מסתלק עד שישלימו ישראל סדרה, תרומת הדשן סימן רע"ח, [נערת וקמס ס"ק ג]:

ביאור הגר"א

בהג"ה: [ו] [נפ"ה ון בפ"ה ב"י]. עיין תוספות פרק ה' דברכות נ"ד, א ד"ה אמר פסקא: [ז] [ו] [תוקעים ב"י]. על שם עלה אלקים בתרועה [תהלים מז, ו], שלכך אומרים ז' פעמים ה' כו':

תרכ"ג [א] [נפ"ה אן מתפ"ה ב"י]. כרבי חגיגה בן גמליאל [יומא פו, ב], ודלא

לבושי שרד

מותר לשחות, רק דלא קיימא לן הכי: (ג) שם ונראה לי דמותר. יראה דהלכות משמע דסבירא ליה דכל אסורי יוס הכיפורים נוהגין עד שיבדיל כל אחד צביתו. אצל לדברי המג"א הכל שרי קודם שיבדיל, רק אפלה ושמיה נר"ף הנדלה כמי כל מילא שנת יוס טוב:

יחידאה אנא אלא גמרנא וסדרנא אנא וכן מורין בבי מדרשא כוותי. להבין דברי חכמים וחידותם נראה דבסברה זו דאפוקי יומא עדיף כי היכי דלא ליהוי כטונא וזה עדיף מהא דחביבה מצוה בשעתה, פליגי אמוראי גבי יו"ט במוצאי שבת. דמר סבר דקידוש עדיף לאקדומי להבדלה משום דעדיף טפי לאחר כי היכי דלא ליהוי עלן כטונא וכמו שפירש רשב"ם שם דלא יתכן לומר דקדוש היום הוי דבר תורה דרבינו סבר דגם ההבדלה דבר תורה יעוין בההמ"ג הלכה א' ומאן דסבר דהבדלה קודם לקדוש טעמא כדאמר דמלך שיוצא מלוין את המלך ואח"כ יוצאים לקראת אפרכוס, ולכאורה לשיטת רבינו הו"ל לומר דקידוש היום דיו"ט הוי דרבנן והבדלה דשבת היא דבר תורה א"כ הבדלה קודם ואע"ג דבהתפלל אז לא הוי דבר תורה דמה שעל היין אינו מן התורה לשיטת רבינו מ"מ כיון דכשלא התפלל הוי דבר תורה תו גם כשהתפלל לא חילקו חכמים בנוסח הקדימה. אמנם זה אינו דכבר פירש בשו"ת שאגת אריה סי' כ"ב דאין זה מעלה לאקדומי הא דזה הוי דבר תורה דהוי כמו דבר הרשות נגד דברי תורה ואין קפידא אי מקדימין דברי סופרים נגד דברי תורה יעו"ש היטב. לכן אמר טעמא דאין כבוד שבת להתעסק עם האפרכיס קודם שמלוה את השבת. ולזה אמר דלסברתו לסייע דעדיף לאחר לאפוקי יומא מחביבה מצוה בשעתה אית לי' הנך דאמרי דקידוש קודם להבדלה אע"ג דשם ללות המלך תחילה הוי יותר מעכשיו ביציאתו צריך ללוותו דבי' הוא עסוק אפי"ה מקדימין לקידוש כי היכי דלא להוי עלן כטונא כש"כ הכא דמאחרין להבדלה אחר המזון אע"ג דחויב חל עליו תוך הסעודה. וזהו שאמר לא חכימא אנא זה רבי יהושע בן חנני' שאמר לסבי דבי אתונא חכימא דיהודאי אנא בפ"ק דבכורות, ולא חוזא אנא, זה שמואל שאמר נהירין לי שבילי דרקיעא כשבילי דנהרדעא ואמר במד"ר פ' נצבים אסטרלוגין אנא יעו"ש הביאוהו תוספות פ"ק דתענית דף ז' וזהו חוזה, ולא יחידאה אנא זה רבה בר נחמני דאיהו אמר יחיד אנא בנגעים ואהלות ב"מ פרק הפועלים, אלא גמרנא זה לוי שאמרו למדין לפני חכמים זה לוי סוף פ"ק דסנהדרין, וסדרנא אנא זה רב דמאן ריש סדרא בבבל אבא אריכא ריש פרק ראשית הגז וכן מורין בבי מדרשא כוותי זה רבנן דאינהו סברי דקידוש קודם להבדלה דאפוקי יומא עדיף כי היכי דלא ליהוי עלן כטונא. ואינך המה ריב"ח ושמואל ורבה סברי דהבדלה קודם לקידוש ולא סברי דהבדלה דלאפוקי יומא עדיף דכל הני סברי בדף ק"ג דהבדלה קודם [לבד מר ברי דרבינא דלא חשיב לי' משום דהוי בשעתה] ואמר דאזיל בשיטת הני תנאי ואמוראי דפליגי

ואעפ"י שפסק הרמ"א באם מקום אחד מרובה ומק"א מועט שמודדין באלכסון בסי' שצ"ט סעיף ז' כבר האריך הגר"א בדברי טעם שמושכין חוט שוה א"כ אין כאן מה"ת איסור תחומין שמה"ת אין צריך למודדו אלא כד' אמות לבד ולא שייך בי' איסור תחומין ונותנין כפי מדתו חוצה לו רק מד"ס כשהוא יותר מב"ס אינו רה"י והטלטול אסור בו א"כ דילמא מיירי ר"מ בהרים הגבוהים ומכל צד הם מתלקטים עשרה מתוך ארבע והקילו חכמים דמקדיין בהם ומשלהם נתנו להם, לא כן במדידת עגלה ערופה וערי מקלט אין נפ"מ כלל אם הוא רה"י או רה"ר וכי"ב לכן אין מקדיין ומאי מקשה לר"מ. אכן הו"מ לומר דסוגי' דתמן אזלא כל"ב דמשנתינו דמיירי בהר המתלקט עשרה מתוך חמש. אבל לפי המובן מדברי רבינו שאם אינו יכול להבליעו היינו שרחב יותר מחמישים אף אינו מתלקט רק מתוך חמש מקדר שכן מורה סידור לשונו, שמתחילה חילק שבמתלקט מתוך חמש מבליעו ומתוך ארבע אומרו ואח"כ כתב אם אינו יכול להבליעו והיינו ביש בו דין הבלעה מקדרו וא"כ חיסר דין מתוך ארבע וע"כ דעלי' קאי דמקדרו כשרחב יותר מחמישים וכן פסק הרא"ש ז"ל דבקיודר כיון דליכא בי' טרחא טפי מבגיא לא התירוהו באומד ודלא כרש"י ז"ל שפירש במתלקט י' מתוך ד' כו' בהר משופע הוא דבעינן הבלעה או קידור אבל בזקוף אומר והולך לו ע"כ וזה מדוקדק היטב בלשון רבינו. א"כ דילמא קאי ר"מ על הר המתלקט עשרה מתוך ד' וברוחב יותר מחמישים וצריך לומר דלשון משנתינו מורה דעל דין הר שברוחב נ' מבליעו קאי ר' מאיר וע"כ במתלקט מתוך חמש ולכן שפיר מקשה אי סבר תחומין דבר תורה איך מקיל ר' מאיר ומוכח דהלכה כל"ב דסתמא דסוגי' כוותי' ודו"ק.

פרק כ"ט

הלכה ג וזה נוסח ההבדלה וכו' המבדיל בין קודש לחול. בפסחים ק"ד מאי חתים רב אמר מקדש ישראל לייט עלה אביי כו' נראה דבביצה ולקמן קי"ז יומא טבא דישאל הוא דקבעי ירחי וקבעי לשני מקדש ישראל ויעו"י בפרק יש נוחלין ברשב"ם ד"ה שבת אינה צריכה קדוש ב"ד, אין מקדשין אחד בשבת להיות שביעי שלו שבת, לכן כי אמר מקדש ישראל בהבדלה מיחזי כאלו שבת צריכה קדוש ב"ד וישאל מקדשי ליום אחד שיהא שביעי שלו שבת ודו"ק.

הלכה י"ב היה אוכל בשבת כו' ואם היה בתוך השתי' פוסק ומבדיל ואח"כ חוזר לשתייתו. הנה בגמרא אמר ע"ז דאע"ג דחביבה מצוה בשעתה מ"מ הכא אפוקי יומא עדיף לכן משהה לה אחר ברכת המזון ואמר ע"ז אנא לא חכימא אנא ולא חוזא אנא ולא

יבש כזית כו' דעל שיעור הוצאה קאי כן הכא הברייתא על שיעור הוצאה קאי דתנן במשנה יין כדי מזיגת הכוס. אבל מבושל הוא כמו תבלין ושיעורו כהמוציא תבלין דתנן ב' בפרק רע"ק תבלין כדי לתבל ביצה קלה ה"נ יין מבושל הוא כמו תבלין ושיעורו לתבל בו ביצה קלה. וצ"ל מבושל כדי לתבל פירוש כגורגרות מביצה קלה וכן היא הגרסא בשלהי פסחים, ובפ"ג שקלים נשתבש' הגרסא. ובעי לענין קידוש הואיל ואינו ראוי לנסכים דבעי חי כדדריש בספרי. ופשיט דיוצאין ביין מבושל. נמצא דכל הני תלתא בעי' בחד טעמא אזלי. שביעית. קונדיטין. מבושל וברור.

הלכות עירובין

פרק א

הלכה א וכן הדין במבוי שיש לו לחי או קורה כו' שכל המבוי רה"י הוא. לאו דוקא רה"י הוה דהא פסק בפרק י"ז מהלכות שבת מבוי שהכשירו בקורה כו' פטור, הרי שאינו אלא כרמלית ומה"ת מקום פטור רק דע"י קורה התירו טלטול בו, ומפ"ז נדחה מש"כ הלח"מ להוכיח דמדינה שיש לה דלתות נעלות בלילה דהוי רה"י דבר תורה, דמבוי שיש לו קורה ג"כ אינו רה"י אלא להיתר טלטול ודו"ק.

הלכה ט"ז ומעריבין במע"ש בירושלים כו' אבל לא בגבולין. נ"ב תוספתא, וכן ירושלמי הלכה ב'.

הלכה י"ז ואומר בזה השיתוף יהיה מותר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצרות למבוי בשבת. מקורו טהור ממשנה דף ע"ט ואומר ה"ז לכל בני המבוי והתיבות ההם אין להם פתור ועיין רע"ב שנדחק. ולענ"ד נראה פ"י שאומר שזו החבית היא להתיר הטלטול מחצירות למבוי לכל בני המבוי וזו כוונתו הרי זו תועלת להתיר טלטול לכל בני המבוי. וכן בריש פרק כיצור משתתפין ה"ז לכל בני עירי פירש רבינו לקמן פרק ו' הלכה כ"ד בזה העירוב יהיה מותר לפלוני ופ' או לבני מקום פ' וכו' להלך ממקום זה אלפיים וכו' וז"ב. לפ"ז נראה דירושלמי מפרש המשנה דאם נתמעט העירוב שעיקר העירוב קיים וחוזר ומשלימו אין צריך לחזור ולומר ה"ז לכל בני המבוי דכבר אמר בתחלת השתוף, אבל אם נתוספו דיוורין כשמוסיף ומזכה הרי על חלקם לא אמר שיהא לשם שיתוף לטלטל עבורם מחצר למבוי וע"ז קאמר צריך להודיע שיודיע שזה שיתוף להתיר להם הטלטול. ובעי הירושלמי מה מודיע ומשני הלב"ה והוא ראשי תיבות הרי זה לכל בני המבוי, ונוכל לומר בפשיטות טפי בלא הגהה שמודיע הלכה כל' הדין שזה להיתר המבוי, ודו"ק וזהו פירוש הירושלמי הסתום. פרק חלון הלכה ז'.

וסברי דהבדלה הוי אחר קדוש כי היכי דלאחר לאפוקי יומא כן הכא מאחרין עד אחר המזון אע"ג דחייב ההבדלה חל עליו קודם ודו"ק. כן נראה לפרש המליצה הצחה אשר לא מצאנו כמוה בש"ס. והנה כפי הנראה מדברי רבינו דמפרש הך ברייתא דואם אין לו אלא כוס אחד בכבר אכל מבעו"י כרבינו נסים שהביאוהו בתוספות אמנם זה אינו דעד כאן לא שרי' מתניתא להתחיל לאכול קודם הבדלה רק כדי לקיים לברך ברכת המזון על הכוס וזה לשיטת' דברכת המזון טעונה כוס, אבל למאי דפסק רבינו בפרק ז' מהלכות ברכות דברכת המזון אינה טעונה כוס א"כ אסור להתחיל לאכול אף אם שאין לו רק כוס אחד דיבדיל ואח"ז יאכל בלא כוס לברכת המזון לכך הביא דין הברייתא היכא דאכל מבעו"י דמותר לגמור סעודתו דלהבדלה אינה קובעת ופשוט וכן נראה דטעם רבינו דהבדלה וברהמ"ז הוי חדא מילתא דאתו שניהם על מה שכבר עבר וזה ברכת המזון לסעודת שבת שהתחיל לאכול בשבת ובתור עיקר הסעודה אזלינן. אבל הברייתא דמיירי היכא דמתחיל לאכול אחר שכבר הגיע זמן ההבדלה א"כ ההבדלה היא על זמן שבת העבר וברהמ"ז היא על סעודה שאכל משחשיכה כשכבר יצא השבת א"כ המה שני דברים ובוזה אין עושין מצות חבילות לכן לפי הברייתא נשאר שנויא דגמרא דדוקא אין לו שרי לעשות שניהם על כוס אחד וזה נכון. ומה שדייק רבינו שמצות קידוש ובהמ"ז שתי מצות של תורה אם בא להוציא מצות דדבריהם א"כ מאי פריך מיקנה"ז הא קידוש יום טוב הוא מדברי סופרים והבדלה דבר תורה לשיטת רבינו ואולי כיון דאע"ג דברכת המזון אינה טעונה כוס מ"מ אם מברך על הכוס הוי הידור מצוה והוי כחבילות הואיל דהואי מצוה דבר תורה ויעוין מגדל עוז. ולכן גם הידור שלה חשוב חבילות ודו"ק.

הלכה י"ד אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח. לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור כו' אין מקדשין עליו. בזה אני מפרש דברי הירושלמי פרק המוציא יין הלכה א' מהו לצאת ביין של שביעית תני ר"ה יוצאין ביין של שביעית פירוש דיין הגדל בשביעית אינו ראוי לנסך ע"ג המזבח דלאכלה כתיב ולא לשריפה כמבואר בגמרא מנחות דף פ"ד דדוקא בעומר גלי קרא לדורותיכם יעו"ש ושל מע"ש ראוי לפדות והוה ליה שעת הכושר, ורק על שביעית שפיר בעי ודו"ק. וכן מפורש בתורת כהנים פ' בהר לאכלה ולא לנסכים עוד בעי מהו לצאת בקונדיטין פירוש המעורב בדבש דאינו ראוי למזבח כו' ושם עוד תני מבושל כדי תבל. מהו לצאת ביין מבושל. ר' יונה אמר יוצאין ביין מבושל. פירוש רישא קאי על הוצאת שבת וכמו דאמר לקמן תני

ד.

לא חכימאה אנא

12/08/2018

בעי מיניה רבינא מר ב נחמן בר יצחק מי שלא קידש בערב שבת וכו' אמר ליה חביבא מצוה בשעתה, ומי אמרינן חביבה מצוה בשעתה והא תניא הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואח"כ אומר הבדלה על הכוס, ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד לאחר המזון ומשלשלו כולן לאחריו, ולא אמרינן חביבא מצוה בשעתה, אמר ליה אנא לא חכימאה אנא, ולא חזאה אנא, ולא יחידאה אנא. גמרנא וסדרנא אנא וכן מורינן בבי מדרשא כוותי, שאני לן בין עילי יומא לאפוקי יומא, עילי יומא כל כמה דמקדמינן ליה עדיף ומחבבנין ליה, אפוקי יומא מאחרינן ליה, כי היכי דלא להוי עלן כטונא. (פסחים ק"ה ע"ב).

נודעת האמרה המובאת בירושלמי שבת פ"א ה"א כי האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאלו הוא עומד לנגדו, לאשר להבנת מאמר אחד החכמים לא יספיק העיון באותו מאמר הבודד כשהוא לעצמו כי אם צריכים להכיר קומתו השלימה של האומר, אופיו וסגנונו, ואך אז נוכל לעמוד על עומק כוונתו ומצפונו. רב נחמן בר יצחק חד לנו חידה, ואם נאבה לעמוד על פתרונה עלינו להכיר סגנונו (א), השתוות סגנונית אנחנו מוצאים בברכות נ"ג סע"ב ששנינו: שמן מעכב את הברכה דברי ר' זילאי, ר' זיואי אומר אינו מעכב, ר' זהומאי אומר כשם שמוזהם פסול לעבודה כך ידים מזהמות פסולות לברכה, אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא זילאי ולא זיואי ולא זהומאי ידענא, אנא מתניתא ידענא, שכבר בארתי — בספרי זה מאמר א — כי כל אלו השמות זילאי, זיואי וזהומאי אינם שמות עצמיים כי אם כינויים, ראינו איפוא כי טרם שבא רב נחמן בר יצחק לחוות דעתו הוא הזכיר אלו שעסקו בהלכה זו וחשב גברי כל אחד בכינוי מתאים.

כן גם בחולין י"ט א: א"ל רב חנין בר רב קטינא לרב נחמן כמאן לא כרבנן ולא כר' יוסי ב"ר יהודה, אמר ליה אנא לא חילק ידענא, ולא בילק ידענא, אנא מתניתא ידענא, כלומר אני לא סבור כרבנן שאומרים במחלק טבעת לשנים, ולא כר' יוסי שאמר במבילק סימנים, אין דעתו כמוהם, אך מתניתא ידענא (ב), ראינו איפוא סגולת

(א) נודע כי הרבה מרבתינו חכמי התלמוד הצטיינו בסגנון מיוחד, כל אחד היה תופס לשונו, מבטאים שלא נשמעו מזולתו, ראה תוס' כחובות ב' ע"ב ד"ה פשט רב אחאי, ואשר הבאתי בספרי קב בשמים אות נ"ב.

(ב) ראה רש"י שם, ובאשגרה השתמשו במליצה זו גם בסנהדרין צ"ח ב, כאשר הוכחתי

סגנונו של רב נחמן בר יצחק לכנות שמות מושאלים מליציים במקום שם העצם, לכלול ולפרוט החכמים שחוו דעתם באותה ההלכה שעמד בה (ג) ובכינוי מתאים.

והנה בדבר סידור הברכות בקידוש של יום טוב שחל במוצאי שבת התבדלו רבותינו בשיטותיהם ששנינו בפסחים שם ק"ג רע"א רב אמר יקנ"ה [= יין, קידוש, נר, הבדלה], שמואל אמר ינה"ק, רבה אמר ינה"ק, לוי אמר קני"ה, רבנן אמרי קני"ה, ומרתא משמיה דר' יהושע ניה"ק, ועוד מוזכר בסוגיא זו ר' יהושע בן חנניה שאמר נהי"ק.

כל אלו החכמים שחוו דעתם בהלכה זו נודעים הם לכל חוגי התלמוד, מלבד מרתא שאמר בשם ר' יהושע שלא נזכר עוד פעם בשום מקום, ובכלל מוזר הוא שם חכם "מרתא" אחרי שנדע כי זהו שם של אשה, ראה יומא י"ה א, סוכה נ"ב א, יבמות ס"א א, כתובות ק"ד א, גטין נ"ו א, וסנהדרין ה' סע"א, וראה בפירוש רבינו גרשם מאוה"ג לבבא בתרא נ"ב א ד"ה דמרתה. וגם ר' יהושע זה בעל השמועה שאמר מרתה משמו נהי"ק לא נדע מי הוא, סתם ר' יהושע בכל מקום הרי הוא "בן חנניה", ראה רש"י נזיר נ"ו ב, והן העיד ר' ישמעאל בר' יוסי משום אביו שאמר משום ר' יהושע בן חנניה נהי"ק, ברור איפוא כי נכונה נוסחת הכת"י שהובאה בדקדוקי סופרים פה אות ז "מרונא משמיה דר' יהושע בן לוי" אמורא שנודע לנו בתור משלשל שמועה משמיה דר' יהושע בן לוי ראה עירובין י"ט א.

וכאשר נסדר שיטות אלו החכמים לפי דעתם אם להקדים ברכת ההבדלה לשאר הברכות שעמה או לאחר אותה כי היכי דלא להוי כטונא, יעלה בידינו כי שמואל, רבה, ר' יהושע בן לוי, ור' יהושע בן חנניה מקדימים ההבדלה, בעוד אשר רב ולוי ורבנן מאחרין אותה.

בספרי קב בשמים אות נ"ב הנזכר שהשתמשו במליצה, "מה ציצי דקא שמענא" בענין המובא בברכות מ"ב א מאשגרה ממנחות מ"ב א גבי מצות ציצית אשר שם מקור המליצה והתאמתה ראה שם דוגמאות שונות, וההשתוות הסגנונית בחולין י"ט א לא חילק ובילק ידענא כו' עם סגנונו של ר"נ בר יצחק המובא בברכות נ"ג ב לא זילאי ידענא כו' ובפסחים ק"ה ב לא חכימאה אנא כו' יורה כי "רב נחמן" סתמי הנזכר פה הוא הוא רב נחמן בר יצחק, וראה גם בקדושין מ"ד א שאמר רב נחמן בר יצחק אנא לא ר' אבון בר"ה, ולא ראבי"כ אלא כו', ובפסחים קי"ז סע"ב אר"נ בר יצחק אנא לא גידל בר מנשה ולא גידל בר מניומי אלא כו', שמהסגנון נכיר את האדם שגם בחולין י"ט א שהבאתי אם כי לפנינו רב נחמן סתם בלי שם אביו יכוון הכא על בר יצחק, וזהו כלל גדול באמרות רבותינו הגם שידענו כי המובא בשם הסתמי בשאר המקומות הוא חכם שני, על כל זה כשיש ידים מוכיחות נוכל ליחס גם מאמר שמובא בשם ר' פלוני סתם לאותו חכם הנקרא בכל מקום עם שם אביו, ונתלה החסרון בהשמטת ספרא בצירא, ראה לדוגמא בנהש"ס ברכות כ"א ב ר' יהודה ור' שמעון תלמידי ר' יוחנן כו', בסוכה כ"ח ב ר' שמעון אומר כל שיעור כו' שיכוון שם על ר"ש בן לקיש, בפסחים פ"ז סע"ב ר' יוחנן אמר שיגרן לבית אמן, שזה מובא בתוספתא בבא קמא פ"ח בין החמשה דברים שדרש ר"י בן זכאי כמין חומר, וראה ביבמות ט' ע"א מדקרי ליה ר' יהושע לבריה וכו', וכן בהוריות ג' ע"ב א"ר יהושע עשרה שיושבין בדין כו' שבשניהם יכוון על ר"י בן לוי ראה בנהש"ס שם, ועיין בתוס' נזיר ס"ה א ד"ה הוא ועוד דוכתי טובי שהבאתי בפרק תשיעי מפתחת ספרי שם עולם וכמוהם הרבה, ובכן כשיעיד הסגנון ניחס המובא בשם רב נחמן סתם לר"נ בר יצחק מבלי לערער הכלל שסתם רב נחמן הוא בר יעקב. (ג) וראה יבמות צ"ג א שאמר רב נחמן בר יצחק רב הונא כרב, ורב כר' ינאי, ור' ינאי כר' חייא, ור"ח כרבי, ורבי כר' מאיר, ור"מ כראבי, וראבי כר"ע דאמר כו', ובסנהדרין י"ז ב רב נחמן בר יצחק מתני חמשה שמעון שמעון, חנן וחנניה כו', ומענין שרב נחמן בר יצחק הוא שאמר לר"נ בר חסדא [ב"ב ל"ו ב] רבותא למיחשב גברי. —

ומעניין אשר מצינו בשבת קכ"ט א אבלט אשכחיה לשמואל דגני בשימשא.
א"ל חכימא דיהודאי בישא מי הוי טבא, ובבבא מצינא פ"ה סע"ב שמואל
ירחינאי חכים יתקרי, והנה בתואר זה נעטר גם ר' יהושע בן חנניה ראה בכורות ח'
ע"ב שאמר חכימא דיהודאי אני ד), ראינו איפוא כי שמואל וקודמו ר' יהושע
בן חנניה נתכנו "חכימאי".

וידענו כי ר' יהושע בן לוי היה מצויין בהתגליות, כל כך היה רגיל אצלו גילוי
אליהו עד שאם לא נראה אליו ימים אחדים נחשב לו לעונש ראה סנהדרין צ"ח א, מכות
י"ג א, ירושלמי תרומות ספ"ח ובראשית רבה פל"ה, וגם מלאך המות אתחזי ליה
ראה ברכות נ"א א וכתובות ע"ז ב, לא יפלא איפוא אם נתכנה "חזוה".

ואמרו בבבא מצינא פ"ו א: קמיפלגי במתיבתא דרקיע אי בהרת קודמת לשער
לבן כו' אמר מאן נוכח, רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני
יחיד באהלות, המורם מזה כי רבה יוכל להקראות בצדק "יחידא".

והנה ידענו כי רב היה ראש האמוראים מרי דגמרא ע' יומא ל"ג א אביי מסדר
מערכה משמיה דגמרא ה), וראה בשל"ה תושבע"פ אות ו, ובכן יכונה "גמרא",
ועוד זאת, ביומא פ"ה א נקטו וכבר היה ר' ישמעאל כו' ולוי הסדר מהלכין בדרך
כו', נשמע מזה כי לוי יוכל להקראות "סדרנא" וחזו דעתם עוד בהלכה זו "רבנן" סתמי
שלא נוכל לכנות להם שם אי תואר פרטי, וראה פסחים ל"ג סע"א שאמר רב נחמן
בר יצחק בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאילתא ו), וכן מורין בי
מדרשא כוותי.

כל אלו החכמים שקדמו לרב נחמן בר יצחק כלל רנב"י במליצתו הנפלאה,
סידר מראש אלו שהקדימו ברכת ההבדלה במוצאי שבת מה שאין דעתו מסכמת עמהם,
וכמדתו וסגנונו פרט אותם בתוארים וכנויים מתאימים, כל אחד כפי מהותו והצטיינותו,
12/08/2018

ד) יתכן כי את התואר הזה יש להביא בקישור עם הצטיינותם בחכמת התכונה, ראה הוריות
י' ע"ב ר"ג ור' יהושע הו' אזלי בספינתא וכו' א"ל כוכב אחד עולה אחת לשבעים שנה אמרתי שמא
יעלה כו', בראש השנה כ"ה א שאמר רבן גמליאל לר' יהושע בענין עיבור השנה רבי בחכמה
כו', וכן נקרא שמואל בתואר ירחינאי על ידיעותו בתכונה ראה ברכות נ"ח א, ר"ה כ' ע"ב,
חולין צ"ה ב ודברים רבה פ"ה, ועיין בערכין ט' סע"ב מעשה ועשה רבי תשע חסרין ונראה חודש
בזמנו והיה רבי תמיה ואמר כו' אמר לפניו ר' שמעון בר רבי שמא כו' א"ל נר ישראל כן
הוה, ונבין בזה אשר ציוה רבי לפני פטירתו שמעון בני חכם כתובות ק"ג ב, וראה תרגום
שה"ש ז' הספרך מלין דחוכמתא בפרקטינין דמיא וידעין לממני חושבנא עבורין ומעברין
שגין וקבעי רישי ירחין ורישי שגין, ובדברי הימים א י"ב ל"ב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים
מתורגם חכימין למקבע רישי שגין ורישי ירחין ולעברא ירחיא ושגין, וכן אמרו בשבת ע"ה א
מגין שמצוה לחשוב תקופות ומזלות שנאמר כי היא חכמתם ובינתכם כו'.

ה) ראה עירובין נ"ג א שאמר אביי אנן כי סיכתא בגודא לגמרא ורבא אמר אנן כי
אצבעתא בקירא לסברא, ובזה נעמוד על יסוד מליצת רב אדא בר אהבה אדיגרמיתו גרמו
בי אביי תו אכלי בשרא שמינה בי רבא [בבא בתרא כ"ב א] כאומר אדגמריתו גמרא בי
אביי אכלו בישרא שמנה [= סברא] בי רבא.

ו) בגהש"ס פסחים שם הגיהו דצ"ל, "ומאמר קדישין" כמו שהיא בלה"כ דניאל ד' יד, ואין
צורך בכך כי לא נתכוון להגיד מקרא ככתבו ואדרבא, בכונה שינה במלה רביעית שלא להגיד
על פה דברים שבכתב [ראה בספרי המקרא והמסורה מאמר יא] רק השתמש בסגנון מקראי.

באמרו אנא לא חכימא ה [ריב"ח דאמר נהי"ק, שמואל דאמר יהנ"ק], ולא חוזה
[= ריב"ל שאמר ניה"ק], ולא יחידא ה [= רבה בר נחמני שאמר ינה"ק] שהם מקדימים
ברכת ההבדלה לשאר הברכות, אני לא סבירא לי כמותם [ז].

אך גמרנא [= רב], וסדרנא [= לוי] אנא, וכן מורין בבי מדרשי [רבנן
סתמי כוותי] ח, דשאני לן עיולי יומא מאפוקי יומא מאחרין ליה כי היכי
דלא להוי עלן כטונא.

תח"ת 12/08/2018

ז) ולא נקט אנא לא חכימא ולא חוזה ולא יחידאי ידענא כאשר נקט אנא לא זילאי
ולא זיואי ולא זהומאי ידענא [ברכות נ"ג ב], כי זילאי זיואי וזהומאי היו באמת אנשים בלתי
נודעים בבי מדרשא, ונתכנו כך רק על אותה ההלכה ראה למעלה בספרי זה מחקר א, בעוד שבעלי
אלו הכינויים חכימא חוזה וכו' ידע והכיר אך לא סבר בזה כוותייהו.

ח) מאמרי זה נדפס לראשונה בשבועון "המצפה" שנה יז [קראקא תרפ"א] גליון ח, והערני
חכ"א כי ההנחה שרנב"י רמז במליצתו זו על אישים ידועים מובאת בדעת זקנים ערך שום שכל
בתלמוד, וכי כבר קדמו גם לו בירחון שערי תורה חלק ח אות סח, וכאשר עיינתי בדבריהם ראיתי
כי הרבה הניחו לי בהארת החידה המפליאה הזאת מלבד אשר לא נגעו כלל בטיב סגנונו
המיוחד של רב נחמן בר יצחק ככל המקורות שהבאתי במאמרי זה ובהבא אחריו, לא עמדו על
בירור אישיותו של "מרתא בשם ר' יהושע" ובכן לא עלתה בידם לבאר מליצת רנב"י על אמיתותה,
ונשתנה גם יחס התוארים בשינויים עיקריים [ואך בתואר "גמרנא וסדרנא" אולי יש מקום לומר
שרב נקרא "סדרנא" על שהיה ריש סידרא ראה חולין קל"ז ב, ולוי יתכן שנתכנה "גמרנא" לפי
שסתם "למדים לפני חכמים" הוא לוי ראה סנהדרין י"ז א, אמנם לדברי שבטנים יונח השתנות
הסידור לוי לבדו שאינו חברם של רב ושמואל וראה רשב"ם שם], והנה רי"א הלוי בדורות
הראשונים ח"ב ע' 480 בנה על יסוד דברי רנב"י אלו שהוא היה מסדר התלמוד, ואחרי שיעיד האמת על עצמו בביאור אמתת ענין מליצתו זו נסתר כל יסודו בזה.

ה.

סגנונו של רב נחמן בר יצחק

הוכחנו איפה סגנונו של רב נחמן בר יצחק לדבר בלישנא דחכימי, לכנות שמות ותוארים מליציים מתאימים לאנשים שהזכיר, כי הוא החשיב את המוכתר בנמוסין — הנקרא בשם יפה — וגינה אלו דסניין שמייהו ראה מגילה י"ב סע"ב ושם י"ד ע"ב א).
ורב נחמן בר יצחק הוא שמסר לנו תוארי הרבה חכמים שבזמנו כמו רבותינו שבבבל, דייני גולה, דייני דארץ ישראל, דייני דפומבדיתא, דייני דנהרדעי, סבי דסורא, סבי דפומבדיתא, חריפי דפומבדיתא, אמוראי דפומבדיתא, אמוראי דנהרדעי ועוד ראה סנהדרין י"ז ב ובספרי מרגליות הים שם י"כ, ובכתובות קי"א רע"ב אמרו יצחק ושמעון ואושעיא אמרו דבר אחד ארנב"י יצחק זה ר' יצחק נפחא, שמעון זה ר"ש בן פזי ואמרי לה רשב"ל, אושעיא זה ר' אושעיא ברבי וכו' עוד דחשב גברי, והרבה הן מליצותיו בהסבת שם, כמו: ברכות ל"ט ב: תני תנא קמה דרב נחמן בר יצחק מניח הפרוסה בתוך השלימה, ובוצע, א"ל מה שמך, א"ל שלמן, אמר ליה שלום אתה ושלמה משנתך.
בראש השנה כ"א א: רב נחמן יתיב כו' א"ל מהיכא את? א"ל מדמהריא, א"ל דם תהא אחריתו — נוטריקון מלת דמהריא = דם, הרי, אחריתו — קרי עליה קלים היו רודפיו, שמיוסד על שהאותיות האמצעיות ד, מהרי"א" הן „מהר" ב).
בעירובין ל' ע"א: וכמה? אמר רב נחמן בר יצחק „סיני" אמר שתיים, תואר מתאים להצטיינותו בבקיות ג).

(א) ראה הלאה מאמר ז.

(ב) בשבת ס"ו א אין הקיסע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ור' יוסי מתיר, ומחוי ליה רב איפוך [שר' יוסי אוסר], אמר רב נחמן בר יצחק וסימנך סמ"ך סמ"ך, ס' אות אמצעית בשם „יוסי" ובמלת „אסור", כן שם ס' סע"ב אמר רב נחמן בר יצחק וסימנך עד דאתא מפומבדיתא לסורא חסר תרתי, שזוהו כמו סימנא ס"ר ס"ר, סורא = וחסר, ובסימנא דין כלל עוד חדוד ברמזו על אשר בפומבדיתא שכיחי גנבי ראה תוס' בבא בתרא ג"ה ב ד"ה ר"א, ואמרו: פימבדיתא לוויך שני אושפיזן חולין קכ"ז א, ופומבדיתאי רמאי כתובות פ"ב א, בבא בתרא מ"ו א, ולכן היה מציאות שמפומבדיתא לסורא נחסר.

(ג) כ"ה גם במוע"ק י"ב א, וראה בקדושין כ' ע"ב וערכין ל' ע"ב שרב יוסף אמר דרשינהו רב נחמן בר יצחק להאי קרא כסיני, ויתכן שזוהו רב יוסף בריה דרבא ואין צורך להגיה ראה מהרש"ל שם, ויעוין בסוף סוטה: משמת רב בטלה ענוה ויראת חטא, אמר ליה רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא, אמר ליה רב נחמן לתנא לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא, נקטו גם שניהם מליצה שנונה באמרם „דאיכא אנא" כאלו כל אחד על עצמו אמר כך, יהירות שלא מצינו בחכמי ישראל, בעוד שבאמת כל אחד מהם רמז על סגולת חבירו, רב יוסף אמר אל תיתני ענוה דאיכא הוא [מחוי כלפי רב נחמן], ורב נחמן אמר אל תיתני יראת חטא דאיכא הוא [רב יוסף], ראה ערוך השלם ערך אנא (ח"א ע' 135 טור ב) כי אנא = הוא, ברבים הם = אינן, ביחיד

בביצה כ"ה ב: א"ל רב נחמן לחמא בר אדא "שליח-ציון" כי סלקת אקיף ^{אוצר החכמה} דזיל אסולמא דצור כו' ד).

במגילה י"ד ב: איתיביה רב עינא סבא לרב נחמן כו' אמר ליה "עינא סבא" ואמרה לה "פתיא אוכמא" מני ומנך תסתית שמעתתא כו', ברור כאשר "פתיא אוכמא" הוא כינוי (ה) כן אשר הדגיש רב נחמן בקריאתו "עינא סבא" לכינוי על שכהתה עינו מראות נכונה.

שם כ"ח ב: אתו ואמרו ליה לרב נחמן ליספדיה מר, אמר היכי נספדיה, הי "צנא מלא ספרא" דחסר.

בתענית כ"א ב: א"ל רב נחמן בן חסדא לרב נחמן בר יצחק כו' א"ל מוטב יבא מנה בן פרס לגבי מנה בן מנה, ואל יבא מנה בן מנה לגבי מנה בן פרס, להחבנה שהורגלנו יתראה כאלו לבש רנב"י עצמו בענותותו על חשבון כבוד אביו, דאלו את עצמו השוה לחבירו, היותו "מנה" כמוהו, ואך את אביו העריך כ"פרס" ביחס לרב חסדא אבי חבירו, וביחס לחבירו וגם לערכו הוא, אמנם בידענו סגולתו של רנב"י במדרש שמות לא רחוק הוא שטבע גם הפעם כינוי מליצי מיוסד על השתוות שם שניהם "נחמן" חטיבתו המיוחדת של זה השם היא היותו "מתחיל בנו"ן וגומר בנו"ן, שני פעמים נו"ן = מאה = מנה ו).

וכעין זה בכתובות י"ט א: אמר רב הונא כו' א"ל רב נחמן גנובא גנובי למה לך, שנקט במליצתו תחת "הונא" "גנובא" שוים במספרם, גנובא = סב = הונא ו).

הוא = אנא [חיריק מתחת האל"ף הראשונה], וכמובא בתרגום משלי י"א כ"ו וברכה לראש משביר, וברכתא תהוי לאנא דמזבן, ושם כ"ח ט"ז, במליצה זו השתמשו גם רב חסדא ורב ששת שבמותב תלתא מחוי כל אחד על חבירו והבלתי נקרא בשם, כאמרם שני ת"ח המחזדין זה את זה בהלכה כרב חסדא והוא, או כרב ששת והוא, השלישי שהיה באותו מעמד, ראה ברכות מ"ז סע"ב, וגם כאשר הוכרח רב נחמן לדבר מהתמחותו במשפט הנה בכדי שלא לפגום במדת הענוה נקט לישנא דמשתמע לתרי אנפין באמרו כגון "אנא" דן דיני ממונות ביחיד סנהדרין ה' רע"א, ואמר רב נחמן [על משיח] אי מן חייא הוא כגון "אנא" שם צ"ח סע"ב.

ד) חמא בר אדא לא מצינו מוזכר עוד בשום מקום, אולי צ"ל רב חמא בר אבא, הוא שרב נחמן מפרש דבריו ביבמות ס"ב ב, וראה פסיקתא רבתי פס' אנכי מנחמכם.
ה) וכן נקט רבא בברכות י' ע"א, וראה הלאה מחקר הבא.

ו) "בן-מנה" וכן "בן-פרס" המה כינויים להם עצמם, כמו בר-אשרתם, בן-החוטף, בר-שויםקאל וכדומה, וראה בעבודה זרה נ' רע"ב שאמר רב ששת — וגם רבינא — אנא לא נגר אנא ולא בר נגר ופריקנא ליה, אשר להחבנה השטחית יתראה כמו כן כולוול בכבוד אביו באמרו שאינו בנו של חכם היודע לפרוק, ובאמת הכוונה שאינו אומן ואף לא שוליא-דנגרא, בן נגר [כמו בן-יונה, ובבא קמא ק"ז ב חריף ובן חריף, בכלים פכ"ט מ"ז פטיש ובן פטיש], ובכל זאת יפרקינה, וכלה"כ (עמוס ז' י"ד) לא נביא אנכי ולא בן נביא, שהכוונה אינני גם כאחד מבני הנביאים, כך המליץ רנב"י על עצמו שהוא הנהו "בן-פרס" ביחס לחברו שהוא "בן-מנה", וראה בבמדבר רבה פ"כ כ' וקהלת רבה פ"ב ארבעה נקראו "מנה בן פרס", ויתכן שעל שהיה רב נחמן בר חסדא כהן [ראה תוס' בבא בתרא קמ"א א ד"ה לדידי] שנוטל "מנה יפה" ראשון (גטין נ"ט ב) לכן תאר רב נחמן בר יצחק הישראלי את עצמו מנה בן פרס בעוד שחבירו הכהן "מנה בן מנה".

ז) מליצה שנונה במדרש שמות המיוסדה על גמטריא מצינו גם בבכורות ל"ט א בעי מיניה פנחס אחוה דמר שמואל משמואל כו' קרי עליה פסחים בזו בר [מלה"כ ישעי' ל"ג כג],

שם ק"ד סע"א אמר רב נחמן בר יצחק תני רב יהודה בר קזא במתניתא דבי קזא כו', והנה שם "קזא" לא נזכר עוד בשום מקום, יתכן איפוא שזהו כינוי ראה שבת כ"א א מאי שמן קיק כו' ר' יצחק "בריה דרב יהודה" אומר משחא דקזא.

בקדושין ע' ע"א: ההוא גברא דמנהרדעי כו' אזל ההוא אומניה לדינא לקמיה דרב נחמן כו' א"ל [רב נחמן לרב יהודה בר יצחקאל] פורתא דגונדריתא הוא דקא עבידנא כו', א"ל [ר"נ לר"י] יתיב מר אקרפיטא כו', א"ל [ר"נ] ליכול מר אתרוגנא כו', א"ל [ר"נ] לישתי מר אנבגא כו', ראה כל הסוגיא שם שרב יהודה העירו על שאינו משתמש בלשון תורה או בלשון חכמים ורב נחמן כהרגילו השתמש בבטויים מליציים ח).

כן בסנהדרין צ"ו סע"ב: א"ל רב נחמן בר יצחק מי שמיע לך אימת אתי בר נפלי, א"ל מאן בר נפלי? א"ל משיח, א"ל משיח בר נפלי קרית ליה? א"ל אין, דכתיב (עמוס ט' י"א) ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת ט), וכן כינה את שמואל "שבור מלכא" ראה בבא קמא צ"ו ב שאמר רב נחמן דאמר רב הונא עלאי אנא ושבור מלכא אחי בדינא.

וראה ביבמות כ"א א שאמר רב ארבעה כו' וזעירי מוסיף כו' אמר רב נחמן בר יצחק וסימנך דעלאי דרב, אשר יסוד מליצת הסימן הוא מבנה גווס של האזמרים ושמותיהם, רב היה בעל קומה עד שנתכנה "אבא אריכא" ע' נדה כ"ב ב, וכן נקרא "רב" וגדול, בעוד שזעירי הוא כינוי על קטנו ראה רש"י בבא מציעא פ"ה א קטיני חרך שקי טאינש גוצא הוי וכ"ה בס' האשכול להראב"ד ח"ג הל' שחיטת חולין ע' ט, ובכן הסמין רב נחמן בר יצחק דעלאי דרב.

ויגיד עליו רעו שמצינו כעין זה בתענית י' ע"א שרב אמר יום ששים כלאחרי ששים, ושמואל אמר כלפני ששים, אמר רב נחמן בר יצחק וסימנך עלאי בעי מיא תתאי לא בעי מיא, שנתכנה רב גבה הקומה "אלעי" ושמואל דגוצא הוה ראה נדרים נ' ע"ב יא), נתכנה "תתאה" יב).

וברש"י: קרי עליה פסחים בזו בר דהוי דבר שאין הדעת סובלת שיהיו חגרים בוזזים ביזות כאומר אתה אינך מחודד ושאלת שאלה כזו שאיני יודע תשובה, והחידוד בשאמרה זו פסחים = פנחס. ח) וכזה בשבת ק"ח ב אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא כו', בנדה ס"ח רע"א אזל רב נחמן בר יצחק לפיוסיה כו' אמר דודי חסרת טשטקי חסרת עבדי חסרת.

ט) במג"ע: בר נפלא = בן ישי, בגמטריא, וראה למעלה הכנויים מנה בן פרס, הונא = גנובא. י) בירושלמי עירובין פ"א ה"ב: רב אזל לחד אתר חמא חד מבוא שריתיה בלוחיא, יהב ליה בחזטרא ואפלה [ראה מבוא שהתירו ע"י לחי דק פחות מכשיעור, הכה במכה על הלחי והפילו], אמר ליה רב הונא דיקלא קאי [בראש המבוא עומד דקל ויכולים לסמוך עליו משום לחי], אמר ליה רב: עיני דרב הונא גבה ועיני דרב לית אינן גבה? אלא הריני אוסר כו' [תמה רב ואמר וכי עיניו של רב הונא גבוהות לראות למרחוק ועיניו של רב אינן גבוהות לראות שיש דקל, הן גם אני רואה הדקל אבל אין לסמוך עליו בתור לחי], שתימהתו של רב מיוסדה על שהוא — רב — היה גבה קומה ובכן עיניו גבוהות וראות למרחוק יותר מרב הונא שגם הוא אינש גוצא הוה ראה מגילה כ"ז סע"ב.

יא) וראה במוע"ק ט"ז ב דהוו חייקו ליה דוכתא למר עוקבא כשישב עם שמואל כי היכי דלישתמע מיליה דשמואל, כלומר על שהיה שמואל נמיך הקומה גבה רישיה דמר עוקבא בישבו עמו בדינא ולא נראה שמואל, לכן הנמיכו מקומו של מר עוקבא. יב) יתכן שנכלל עוד ענין באשר תיאר רנב"י את רב "עלאי" ואת שמואל "תתאי" שהוא

עין משפט
נר מצוה
ו א ב מ' פ"ג מהל'
שם ה' ד' סנה לאוין
סה טושיש א"ח סמן רע
סעף 6:

רבינו חננאל

לא שגא. ופשטא מוא
דתנא כירה שהסיקוה
בגפת ובעצים סומכין ואין
מקיימין עליה אלא אם כן
גרופה קטומה ענמו
הגחלים או שנתן לתורה
נעורת של פשתן דקה הרי
קטומה (דבי). [אמר]
רב [שמעון] [שמואל]
בר יהודה א"ר יוחנן
כירה שהסיקוה בגפת
ובעצים משהין עליה
חמין שהוחמו כל צרכן
ותבשיל שבישל כל צרכו
ודוקא כירה שהיא שפיתת
ב' קדרות אבל אם אין בה
אלא שפיתת קדרה אחת
אסור ואפי' מצטמק ויפה
לו מותר. ואצ"ג רב
ושמואל פליגי הא ק"ל
דברי יוחנן לגבי רב
ושמואל הלכתא כר'
יוחנן. ומה שאמר רב
(עקיבא) [עקיבא] מבייש
לרב אשי אתון
דמקריביתון לרב ושמואל
עבדו כרב ושמואל לאו
משום דהלכתא כוותיהו
אלא לפולם הלכתא כר'
יוחנן דשרי אבל אתון
דנהיגתון איסורא כרב
ושמואל הו' להו דברים
המתורין ואחרים נהגו
בהן איסור אי אתה רשאי
להתירן בפניהן. והא
דאמר רב יהודה מסוכן
בשבת שרי למיעבד ליה
פשוטה הו': הא דאמר
רב נחמן בר יצחק
מצטמק ויפה לו אסור
מצטמק ורע לו מותר
כללא דמילתא כל דאית
ליה מיחא מצטמק ורע לו
הו' בר מחבשילא
דליפתא דאצ"ג דאית ליה
מיחא מצטמק ויפה לו הו'
כר'. האי כללא (לגברי)
[לגבין] רב ושמואל אמריה
ולית הלכתא אלא כר'
יוחנן דהא סייעיה ר'
עקיבא מבייש לרב אשי.
לפדא דייסא ותמרי
מצטמק ורע לו מותר.

ליקוטי רש"י

רותם. שאין גחלים כנים
מהם [רש"י] ב"ב ע"ד.
גחלי רותם. כל הגחלים
כנו מנחמן כנו מצנפים
ואלו כנו מנחמן ולא
מצנפים [הגחלים ק"ל].
חררה. עוגת רתפים
(מ"א יט) פוגר"ה
גלע"ו [לעיל יט:]. עוגה
שאופין על פני הגחלים
[וסטה ל"ה]. יקראו. כמו
קרוס קרטיטין גלע"ו
[לעיל שם]. מרי
דעובדא. וזרזי מנעשים
טומים [חולין קי]. כסא
דהרסנא. לגיס קטנים
מטוגנים בשמן קריבהו
ונקמם [לקמן קיח:]. לגיס
קטנים מטוגנין בקמח
בשמן שלהן [סוכה מד:].
קפה של מאכל דגים
מטוגנין בשמן בטולה
[רש"י] ב"ב טז: טיגן
ממורים שומן דגים עס
קמח [ש"י לח:]. צפדא.
שם חבשיל של חלטים [ויין]
גרים ג: דייבא. טריקים
גלע"ו [תענית ד:]. מאכל
של חטים מצושלים [ויין]
גרים מט:.

לז:

שמוע

מינה מצטמק ויפה לו מותר. פירש צקוטמק דלי הא'
תבשיל מצטמק ורע לו מאי אתא לאשמעין וקשה לר"י
הא אלתרין לאפוקי מדרבי מאיר ורבי יהודה דאסרי בשאינה גרופה
אפילו חמין דמצטמק ורע להם"ו ועוד קשה כיון דהשתא ס"ד דמשום
דווצערה הדרא למילתא קמייחא כי
משני שאני הכא דקטומה מאי פריך
מאי למימרא הא אלתרין טווצא
לאפוקי ממאי דס"ד מעיקרא ונראה
לר"י דהשתא ס"ד דלא חשיבא קטומה
כלל משום דווצערה ואשמעין
דהדרא למילתא קמייחא דלי חשיבא
קטומה אמאי נקט צשל כל צרכו
אפי' לא צשל כל צרכו שרי דאפילו
רבי מאיר דמחמיר מכולהו חנאי שרי
בחמין שלא הוחמו כל צרכן כדפירשו
לעיל"ו דסתם חמין ותבשיל הו' שלא
הוחמו כל צרכן ופריך שמע מינה
מלצמק ויפה לו מותר דהא סתם
תבשיל אמר לקמן" דמצטמק ויפה לו
הו' ומשני שאני הכא דקטומה פירוש
ותשיבא לגמרי קטומה וי"ה אפילו
לא צשל כל צרכו שרי והא דנקט
צשל כל צרכו לאשמעין דלי לאו
קטומה אפילו צשל כל צרכו אסור
משום דמצטמק ויפה לו הו' ופריך
אי הכי מאי למימרא אף על גב
דאשמעין דלי לא קטומה אסור מ"מ
מדנקט למילתיה צלשון היחר משמע
דהיחר אחי לאורוי לן ואף על גב
דאשמעין דלי הדרא למילתא קמייחא
נראה לו דהא לא אלתרין לאשמעין
דסצרא הו' דלא הדרא למילתא
קמייחא ואף על גב דמעיקרא הו'
צעי למימרא דהדרא למילתא קמייחא
לאו משום דסצרא הו' לומר כן אלא
משום דנקט צמלמיה צשל כל צרכו
הו' ר"ל כן כדפרישית ומשני דמכל
מקום אלתרין דמאו דמייחא כו' ועוד
י' לומר שאני הכא דקטומה דלאו
לגמרי מהניא קטומה אלא דוקא
משום דצשל כל צרכו אכל לא צשל
כל צרכו אסור משום דווצערה
והשתא אחי שפיר הא דנקט הכא
קטומה ודווצערה ולעיל נקט ונתלצתה
דנתלצתה הו' פחות מהוצערה והו'
לגמרי כקטומה ופריך א"ה מאי
למימרא דהא צלאו מילתיה מסצרא
ה"א דלא הדרא למילתא קמייחא כמו
צנתלצתה ושרי ואפי"ו לא צשל כל
צרכו וצלשון איסור ה"ל לאשמעין
ולא צלשון היחר ומשני הוצערה
אלתרין ליה ואי לאו מילתיה לא היה
פשוט היחר אלא הו' ס"ד למימרא
דהדרא למילתא קמייחא:

אמר רב ששת אמר ר' יוחנן כירה

שהסיקוה בגפת ובעצים
משהין עליה תבשיל שלא בישל כ"ל
צרכו כו'. פסק ר"ת" דהלכה כרב
ששת אמר ר' יוחנן דרצא דלמר
תרווייהו תננהי סצרא ליה כוותיה וכן
פסק רש"י דסתם מתניתין דפרק
קמא (דף יט:) כחנניה ומותר להשהות
אפי' צאינה גרופה אכל להחזיר ודאי
אסור אלא"כ גרופה וקטום ואפי' ב' צשל
כל צרכו כדפי' לעיל"ו: **דיוקא**
דמתני' קמ"ה. פי' רש"י דקמ"ל

מצטמק. מתמעט וכיון רטי"ט לשון שדים לומקין (הושע ט) כמו
שאתה אומר צלשון צווי נטעוה וצלשון דרך נטעוה וכן כל חיצה שראש
יסודה דר"י כשהיא מתפעלת נותן ט' אחר דר"י: מותר. להשהות
צמירה דלי לא צמלמק ויפה לו קאמר מאי אתא לאשמעין אלא
ע"כ צמלמק ויפה לו קאמר ואפילו
הכי לא גזרו משום חיתוי הואיל
ונתבשל כל צרכו ותנא חמין לאשמעין
דבעין שהוחמו כל צרכן מצעוד יוס:
שאני הכא דקטומה. וגלי דעתיה דלא
יחא ליה צמלמק: גחלים ש"ל רותם.
חמין יותר משאר גחלים ואינם
ממהרין לכבות כדאמרין דהמוכר
את הספינה (ב"ב דף עז:). משהין
עליה. ואע"פ שלא קטומה ואמוראי
נינהו אליבא דר' יוחנן: מתניתין.
דקמי עד שיגרופ: דהחזיר תנן. דלא
שרי צמ הלל להחזיר עד שיגרופ
ופירוקא דמתניתין כדאמרין לעיל"ו
חסורי מחסרה הלכך עקר לא יחזיר
הואיל ואינה גרופה: תרווייהו תננדי.
צין לשהות בשאינה גרופה תנינא
צדדיא סתם משנה דמותר ועקר לא
יחזיר נמי תנינא ולמה ליה לרבי יוחנן
לאשמעין: הא קרמו פניה שרי.
והיינו לא צשל כל צרכו ותנור לאו
גרופ וקטום הו' ואי נמי גרופ צמור
לא מהניא גרופה כדתנן צמתניתין"ו
וכ"ש פת דלדעתא לצשול יתביה
צנויה: ועד כאן לא שרו כו'.
דמתניתין אלאחר שיגרופ קאי דקמי
לא יתן עד שיגרופ וצין למאן דלמר
לא ישהי וצין למ"ד לא יחזיר מ"מ
חזרה דסיפא אגרופ וקטום מהדר:
ורב ששת נמי דיוקא דמתני' קמ"ה.

משום דלא מתני לה צדדיא הא קרמו
שרי. ואין דמשהיין קדירה על גבי
כירה שאינה גרופה אדחנניה סמכין
הואיל ותנן סתם מתניתין כוותיה
כדאמר"ו הא קרמו שרי ואע"ג דלא
צשל כל צרכו ואמר רב ששת משמיה
דרבי יוחנן כוותיה דמתניתין דפרקין
משום חזרה הו' דצעי גרופה אכל
לשהות לא. וכל הני אמוראי דאסרי
סצרי מתניתין לשהות תנן: מהו
לשהות. צאינה גרופה: מוכן
הו'. רגיל לאוחזו צלמוס וזרז
לאכול מאכל מתוק וטווצ"ו: מרי
דעובדא. מדקדק צמעשו: "מיחא.
קמח: כסא דהרסנא. דגיס
המצושלים צשמין צקמח": דאית ביה
בשרא. מצטמק ויפה לו ששומן הצצר
משצר כח הלפת כדאמר צצרכות
(דף מד:). לאורחין. לרין חסיונות
חשוצות לשום לפניהם ואין דרך כבוד
צתבשיל המצטמק שאין הצצר ניכר
טו: לפדא. מאכל שששה
מתאנים": תמרי. מאכל תמרים:
שכח

דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו לבר מתבשיל דליפתא דאף על גב דאית
ביה מיחא מצטמק ויפה לו הו' והני מילי דאית ביה בשרא אבל לית
ביה בשרא מצטמק ורע לו הו' וכי אית ביה בשרא נמי לא אמרין
אלא דלא קבעי לה לאורחין אבל קבעי לה לאורחין מצטמק ורע
לו לפדא דייסא ותמרי מצטמק ורע להן בעו מיניה מרבי חייא בר אבא
שכח

דקרמו פניה שפיר דמי ואין נראה דליוק פניה ממילא שמעין דקרמו פניה שרי ונראה לפרש דדיוקא
דמתניתין דכירה אתא לאשמעי' להחזיר תנן וחסורי מחסרה והכי קמני: **מהו** דהשהות. צאינה גרופה ולא צשל כל צרכו קצעי או צמלמק
ויפה לו:

כירה פרק שלישי שבת

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) לעיל יט: (ב) צאינה
טע: חולין קי: (ג) רע"א
(ד) לקמן לח: (ה) עיין
יומא פג: ועיין ברכות
לט: (ו) ביצה טז סע"א
רע"ב, (ז) עיין גרים ג:
(ח) לקמן לח: (ט) לו:
ד"ה חמין, (י) לח:
(כ) לעיל ע"א בגליון,
(ל) ע"ע חוס' לקמן מח:
ד"ה מאי.

הוספות ישנים

(א) לפרש דגרסי הכא
הנבי' צ"ל דלצנא דרב
ושמואל קאמר דהא צאינו
גופיה משהי ליה ואפילו:
(ב) חמה אמאי אסור
להחזיר מ"ש מדלמר
לקמן [דף מ: מ:] נותן
אדם קיומן של מים כנגד
המדורה שחסיג צינן.
ושמן איכא מאן דשרי
אפילו יד סולדת צו ואם
כן אמאי אסור תבשיל
שצשל כל צרכו להחזיר הא
לא שייך ביה צשול. ולעיל
[דף לז:] נמי דאסור
להטמין משחשבה אפילו
באין מוסף הנל גזירה
שמה ירמיה הא לא שייך
מ"ה צשול. וצ"ל דודאי
בשמן לא שייך צשול אכל
צמלמק אפילו צמלמק
במצוד יוס שייך צשול.
והא דשריין קיומן של מים
היינו לתן צמקוס שאפי'
מהיה שם כל היום לא
מהיה יד סולדת צו:

הנהגות חב"ח

(א) גמי' אמר רב שמואל
בר יהודה א"ר יוחנן כירה
וכו' משהיין עליה חמין
שהוחמו כל צורכין
ותבשיל שבישל כל
צורכו ואפי' מצטמק:

הנהגות וצינונים

(א) המהר"ן חיות בשם
סדר הדורות כתב
דהבונה על רב אשי
הקדמון עיי"ש, אולם
ליתא כמבאר בראש
וכן ברשב"א דרב אשי
בתראה הו' (ב"ש):
(ב) כת"י. הא לרב
יהודה: [ג] יש גורסין
דבצונג הו' (ריטב"א
הנ"מ"ח): [ד] נרצ"ל
ורצ"ל ותיבת "דהא"
נמחק וכן מהי גירסת
הראש"ש עיי"ש ובח"י
הרשב"א (רש"ש עיי"ש)
ועי' חוס' רי"ד מ
ע"ב ד"ה רבה ורב
יוסף: [ה] צ"ל הו'
(דפרי') קאימא קמיה
דרב כהנא ושהאי
כסא (כת"י, ותכן,
דק"ס וכו') בח"י
המיוחסים לריטב"א:
[ו] כדאמרין (דפור'
כדאמר: [ז] דבור זה
צ"ל אחר דבור כסא
דהרסנא" (בארות
המים): [ח] אפי"ו
(דפור'):

מסורת הש"ס
ע"פ דוקטרינה

324 עמוד ta

כשבת מו: שאמר בריך רחמנא דלא
כסיפיה רבא לרב אביא.
וברכות לט: כששאל לתנא שלו מה
שמך א"ל שלמן א"ל שלום אתה ושלום
משנתך.

חבריו הגדולים.

רב הונא בריה דרב יהושע היו בידר
בישיבת רבא כב"ב כב, מתיב על דברי
רב נחמן בר יצחק והוא תירץ לו בפסחים
לנ, ובסנהדרין ל: אמר לו רנב"י תנוח
דעתך שהנחת את דעתו.

רב חייא מהורמין ארדשיה, בכ"ב נב,
ארנב"י אישתעי לי וכו'.

מר בריה דרבינא (דחנא) אמר עליו
רנב"י שהוא ירא שמים כשבת כא, ובעי
מיניה רנב"י שם קח.

ר"פ היה עמו בישיבת רבא כב"ב
כב, אמר לר"פ משמיה דרבא כריתות ה.
רבא בר שאילתא בגיטין לט: אשכחיה
רנב"י ושאלו.

רמי בר חמא כיבמות לט: א"ל רנב"י
אכשור דרי?

ובזמנו היו שני ראשי גלותא האחד
מר שמואל כביצה כה: שאמר אנא
אפיקתיה למר שמואל משמשא למולא
וכו', ואח"כ אבא מרי כנדה סז: שהלך
רנב"י לפייס את אשתו שתטביל.

ובס"הד כותב שאבא מרי היה חמוי
ואין שום מקור לזה (זולת אם נאמר שר"ג
בר יצחק היה התנא דבי גשיאה) ושם מוכח
אך שהיה החכם שלו.

תלמידיו והאומרים בשמו.

רב אחא הקשה לו כע"ז ג, וביוחסין
גורם רב אחא גלילאי.

רב אחא בר יעקב משמיה כב"ב נב,
איבו, יסופר ע"ז לה: שאכל פת כותי
ואמר רנב"י לא תשתעו בהדיה.

רב אשי, במנחות קב, אמר אמריתא
לשמעתא קמיה דר"נ ובתוס' שם גרבי
קמיה דר"ב או ר"נ בר יצחק.

רב

סתמא למאי נ"מ למירמא וכו'.
וכן בבקיאיתו במקרא היה עד להפליא
והעמיד ע"י הגרסאות על מכוונם כשבת עז:
שנשאל גמיה או גמיעה אמר רב נחמן
בר יצחק הגמייני וכו'.

וביצה לה: אמר מאן דתני משירין
לא משתבש וכו'.

וביבמות יז, מאן דתני ראשונה לא
משתבש (ושם הסר תיבת בר יצחק).

וב"ק ס. מאן דתני ליבה לא משתבש.
ושם קמו: מאן דתני מסיקין לא
משתבש וכו'.

ובעירובין סא, מאן דתני אנשי לא
משתבש (ושם הסר תיבת בר יצחק).

וכן היה בקי נפלא במסורה כדמצינו
שאמר שבת כח: מקרן כתיב, ושם נה:
בני כתיב, ויומא לח: חסידו כתיב, ושם
עה: מחספס כתיב, וסוכה ט: בסכת
כתיב, ומגילה טו: ורב כתיב, ויבמות
סה: וכשבה כתיב, וכתובות סט: ינחם
כתיב, וע"ז כד: ויעלה כתיב, והוריות
ד. מצות כתיב, ובסנהדרין ה. מי כתיב
ואשמיעכם, ושמעתיו כתיב.

**ומאמריו בהלכה מלאים בכל הש"ס
וכמעט שנוכל לומר שהוא נכלל בכלל
הוויות דאביי ורבא שהוא היה רוח החיה
באיפנים במתיבתא דרבא.**

ומלבד גדולתו בתורה היה חסיד גדול
כשבת לו: שקראו אביי מרי דעובדא
(עיין לעיל).

וכשמת רב אדא בר אבא היה מתאונן
פן נענש ע"י כב"ב כב, (כפי' התוס' שם).

והיה רגיל לומר תנוח דעתך שהנחת
את דעתי כפסחים לב, סנהדרין ל:.

ואמר ברכות ו: כל הנהנה מסעודת
חתן ומשמחו כאלו בנה אחת מחורבות
ירושלים.

ואמר שם יהא אדם זהיר בתפלת
שחרית.

ובכבוד חבריו היה יקר עליו כנפשו